

TEYLERS museum

Jaarverslag 2009

Teylers Museum
Jaarverslag 2009

Teylers Museum is genoemd naar Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778), een vermogende Haarlemse zijdefabrikant en bankier. Levend in de tijd van de Verlichting had hij grote belangstelling voor kunst en wetenschap. Vanuit de gedachte dat kennis de mensheid kon verrijken, verdiepte hij zich in beide terreinen. In zijn testament bepaalde hij dat zijn vermogen moest worden ondergebracht in een stichting die onder meer de bevordering van kunst en wetenschap tot doel had. De uitvoerders van Teylers testament besloten een openbaar museum te bouwen waarin voorwerpen van kunst en wetenschap verenigd zouden worden.

De boeken dienden voor studie, de natuurkundige instrumenten werden gebruikt voor demonstraties, terwijl over de tekeningen werd gediscussieerd tijdens kunstbeschouwingen. Fossielen en mineralen speelden een rol bij de openbare lessen.

Achter Teylers woning in de Damstraat werd een 'boek- en konstzael' gebouwd. Deze Ovale Zaal werd in 1784 opengesteld voor bezoekers en is sindsdien vrijwel onveranderd gebleven.

Teylers Museum is hiermee het eerste en oudste museum van Nederland. De collecties en het gebouw zijn vanaf 1784 onafgebroken voor het publiek in hun authentieke samenhang te zien.

Teylers Museum
Spaarne 16, 2011 CH Haarlem
T 023 516 09 60
F 023 534 20 04
E info@teylersmuseum.nl
www.teylersmuseum.nl

Openingstijden museum:
dinsdag tot en met zaterdag: 10 – 17 uur
zon- en feestdagen: 12 – 17 uur
Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag gesloten.

De Natuurwetenschappelijke Bibliotheek, de studiezaal van de Kunstverzamelingen en het Numismatisch Kabinet zijn op afspraak te bezoeken.

Inhoudsopgave

5	Missie	45	Financieel verslag
6	Subsidiënten en begunstigers van Teylers Museum in 2009	45	Verslag van de Raad van Toezicht
		46	Toelichting op de jaarrekening 2009
		47	Winkel
9	Voorwoord	48	Financieel overzicht
18	225 jaar schatkamer van kunst en wetenschap	49	Stichtingen
		49	Teylers Stichting
		49	Gelieerde Stichtingen
		52	Overige Stichtingen
23	Presentaties en publiek	53	Bijlagen
23	Tentoonstellingen	53	1 Tentoonstellingen
26	Educatie en publieksactiviteiten	54	2 Lezingen door externe personen, in samenwerking met Teylers Museum
33	Bezoekers	55	3 Aanwinsten
		59	4 Bruiklenen
35	Gebouw en collecties	62	5 Externe activiteiten en publicaties van medewerkers
35	Gebouw	64	6 Bestuur en personeel
36	De zes collecties	67	7 Organogram van Teylers Museum
40	Bijzondere aanwinsten		
42	Elders gepresenteerd		
43	Personeel		
43	Formatie		
44	Ondernemingsraad		

Directeur Marjan Scharloo met prins en prinses Akishino in de Bibliotheek.

Missie

Teylers Museum, het eerste en oudste museum in Nederland, wil de nieuwsgierigheid van mensen prikkelen om zijn schatkamers van kunst en wetenschap te bezoeken.

De presentatie van voorwerpen van kunst en wetenschap en het gebruik van het monumentale pand zijn gericht op kennisoverdracht en geven inzicht in de telkens veranderende betekenis van die voorwerpen voor de samenleving.

Conform de idealen van de oprichter, Pieter Teyler, wil het museum dienstbaar zijn aan de samenleving door mensen aan te moedigen zélf de wereld te ontdekken en plezier te beleven aan kunst en wetenschap.

Subsidiënten en begunstigers van Teylers Museum in 2009

Subsidiënten

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Europese Commissie

Begunstigers

Teylers Stichting
Stichting Vrienden van Teylers Museum

Ten behoeve van de collecties

P. Akkerman
BankGiro Loterij
Mr. J.M. Boll
S. Buisman
Mevr. I.A.Ter Braak- Van Regteren Altena
Bredius –Stichting
G.C. Cadée
M. de Clercq
Stichting Gifted Art
K. Hofland
T. Horvers
Collectie van Hugten
Joseph F. McCrindle Foundation
Mevr. G.W.S. de Koning-Pater
Collectie Lagerwaard - Siertsema
Stichting Mundo Crastino Meliori
N. Olthuis
Stichting van Regteren Altena-Loman Fonds
Mevr. A.E.R. Roodenburg

A. Staden
Mevr. J.B.E. Stokhuyzen
Mevr. L. Teding van Berkhout
G. Telkamp
Stichting Victor Heiloo
M. Warshaw

En enkele anonieme schenkers.

Ten behoeve van tentoonstellingen

Gemeente Haarlem
Mondriaan Stichting
Turing Foundation
VSB Fonds
Stichting Zabawas

Ten behoeve van de publicatie Mauve

Stichting Dorodarte
Stichting Elise Mathilde Fonds
Stichting Gifted Art
K.F. Hein Fonds
J.E. Jurriaanse Stichting
Kattendijke / Drucker Stichting
De Frans Mortelmans Stichting

Ten behoeve van het project Teylers Universum
SenterNovem via het Ministerie van OCW

Met gouden linten en feestelijke belichting werd de gerestaureerde Ovale Zaal op 10 december onthuld.

Voorwoord

Dit jaarverslag markeert een bijzonder moment in de geschiedenis van Teylers Museum. Precies 225 jaar geleden opende het museum zijn deuren voor iedereen die nieuwsgierig was.

Dit geweldige jubileum was reden genoeg voor een reeks van feestelijkheden waarover in het jaarverslag veel is te lezen. De eerste fase van de restauratie van de Ovale Zaal werd afgerond. Er kwam een speciaal jubileumboek uit. De website over de Ovale Zaal, www.teylersuniversum.nl, werd gelanceerd. Voor het eerst zijn nu delen van het grote archief voor iedereen digitaal toegankelijk. Vanaf 10 december vonden elke dag feestelijke activiteiten plaats: lezingen, muziekkuitvoeringen, kinderworkshops en meer. Al deze bijzondere evenementen vonden plaats naast de gebruikelijke museale producties zoals tentoonstellingen, educatieve programma's, voordrachten en vele publicaties. Het is zeer te loven dat de organisatie als geheel dit 'tandje hoger' glansrijk heeft doorstaan.

Teylers Museum mocht zich dit jaar bovendien verheugen in uitzonderlijk veel bezoek. Bijna 120.000 mensen wisten de weg naar het museum te vinden. De expositie *De exotische mens* trok al meer bezoekers dan gehoopt, maar dat *Mauve* zó succesvol zou zijn, was toch onverwacht. In totaal hebben ruim 66.000 mensen deze expositie – die samen met Singer Laren werd georganiseerd – gezien.

Dankzij de BankGiro Loterij en een groot aantal particuliere schenkers konden fraaie en bijzondere aanwinsten aan de collecties worden toege-

voegd. Teylers Museum dankt alle schenkers bijzonder hartelijk voor hun prachtige bijdragen aan de verzamelingen.

Het museum is uniek in de wereld, zo bleek dit jaar. Alleen in Teylers Museum bleven de authentieke museale ruimtes en collecties uit de tijd van de Verlichting bewaard. In de 19de eeuw kwamen daar nieuwe museale ruimten bij, die eveneens na de inrichting onveranderd bleven. Hetzelfde geldt voor de missie: mensen aanmoedigen de wereld te ontdekken en plezier te beleven aan kunst en wetenschap. Dankzij deze doorlopende lijnen is het museum een echte tijdsapsule geworden die geen enkele bezoeker onberoerd laat, zoals prachtig verwoord door Neil MacGregor in zijn jubileumspeech op 10 december:

This is a critical part of European heritage. It is one of the great things that Europe thought, believed in and in this place managed to achieve. It is because of this you can here physically enter the world of thought in the Oval Room, which is a cosmos of enquiry, of shared research, a community which is both local and world wide. A cosmos of scholarship and generosity which deserves to be recognised as of world importance.

Na 225 jaar ononderbroken openstelling voor het publiek gaat Teylers Museum met vertrouwen de toekomst tegemoet. Zolang er nieuwsgierige mensen zijn, kan het museum zijn missie uit de Verlichting blijven uitvoeren.

Marjan Scharloo
Directeur

Teylers Museum aan het Spaarne.

De entree van het 'Nieuwe Museum'.

De Tweede Fossielenzaal.

De Eerste Schilderijenzaal.

De Natuurhistorische Bibliotheek

De boom op vijf stammen van Sjoerd Buisman
in de tuin van het museum.

225 jaar schatkamer van kunst en wetenschap

Wie de zware deuren van Teylers Museum opent, heeft het idee een tijdmachine in te stappen. De marmeren hal, de houten vitrines en de mozaïekvloeren zijn niet veranderd sinds de opening van het zogeheten ‘Nieuwe Museum’ in 1885. Na de Fossielenzaal en de Instrumentenzaal wacht een nog grotere verrassing: de Ovale Zaal die al 225 jaar het hart van het museum vormt. De authenticiteit, de proporties, het verfijnde hout- en marmerwerk, het spel van licht en schaduw en de voorwerpen samen, maken de zaal tot een van de belangrijkste museale ruimtes in de wereld.

De Instrumentenzaal met de Grote Elektriseermachine van Van Marum.

Vanuit de Ovale Zaal kan de tijdreis voortgezet worden. Met een bezoek aan het Numismatisch Kabinet, het Prentenkabinet, de twee Schilderijenzalen en de Nieuwbouw trekken de 18de, 19de, 20ste en 21ste eeuw aan je voorbij.

De verwondering die je overvalt bij een bezoek aan het museum is niet uitzonderlijk en nieuw. Ook de eerste bezoekers van het museum, dat in 1784 zijn deuren opende en tot 1826 alleen bestond uit de Ovale Zaal, schrijven in reisverslagen en dagboeken over de grote indruk die

de lichte zaal op hen maakte. Uniek is wel dat je als hedendaagse bezoeker zo gemakkelijk in de voetsporen van je historische voorgangers kunt treden. Nergens ter wereld is een vergelijkbaar ensemble van collecties, historische gebouwen, inrichting en archief zo gaaf bewaard gebleven.

Missie

Teylers Museum is het enige museum dat in de 18de eeuw voor en door burgers gebouwd werd. Geheel volgens de idealen van de Verlichting moest het museum een plek worden waar geïnteresseerden de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van kunst en wetenschap konden volgen. Hier moest alle beschikbare kennis over natuur en cultuur samenkomen. Kennis over beide vakgebieden – zo was de gedachte – zou bijdragen aan de zelfstandige meningsvorming van mensen en de samenleving automatisch naar een hoger plan tillen.

Met de miljoenen van Pieter Teyler – omgerekend naar de huidige maatstaven een bedrag van ruim 70 miljoen euro – bouwden zijn vijf vrienden de indrukwekkende Ovale Zaal achter het woonhuis van Teyler. De Amsterdamse architect Leendert Viervant tekende voor het ontwerp en zag toe op de bouwwerkzaamheden.

In de ‘*Boek en Konstzael*’ – zoals de Ovale Zaal in de oudste archiefstukken wordt genoemd – was plaats ingeruimd voor prenten en tekeningen, munten en penningen, fossielen en gesteenten, natuurkundige instrumenten en boeken. De instrumenten werden bewaard in de vitrinekasten op de begane grond. Boeken kregen een plek in de kasten op de omloop. Fossielen en mineralen werden opgeslagen in brede lades onder de boekenkasten en in het centrale middenmeubel. De tekeningen en prenten werden eveneens – opgeborgen in grote leren albums – in ditzelfde meubel bewaard.

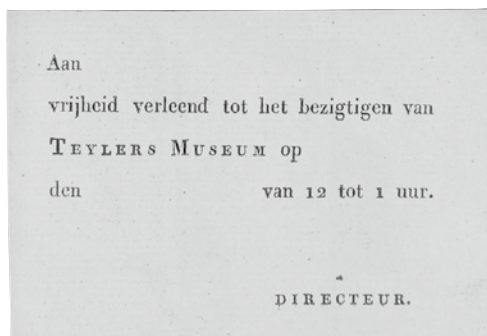
Met spannende openbare proefnemingen in de Ovale Zaal door museumdirecteur Martinus van Marum kwamen de collectiestukken tot leven. Indrukwekkend was vooral de Grote Elektriseermachine waarmee al suizend en knetterend grote vonken gemaakt konden worden. Wie de wonderen van de natuur wilde ontdekken, moest hier zijn.

Bezoekers

Geen enkel ander museum in Nederland kent zo’n continuïteit als Teylers Museum. Al meer dan twee eeuwen heet het museum bezoekers welkom om te genieten van kunst en wetenschap. De toegankelijkheid is in de loop van de tijd wel veranderd. In de 18de eeuw moesten geïnteresseerden bij de bestuurders van het museum een “permissie-biljet” aanvragen. Als de aanvrager toestemming kreeg, kon hij zich op vaste tijden melden bij de deur van het Fundatiehuis, het oude woonhuis van Pieter Teyler. Daar werd hij opgevangen door een knecht, die gasten bij hun bezoek begeleidde. Tot de opening van het Nieuwe Museum in 1885 liep de enige toegang tot de Ovale Zaal via het Fundatiehuis aan de Damstraat.

Vanaf 1789 werden bezoekers van het museum gevraagd hun handtekening te plaatsen in het bezoekersboek. De namen van buitenlandse geleerden van faam, jonge *Grand Tour* reizigers en edellieden vullen de pagina’s. Tsaar Alexander I van Rusland, de ontdekkingsreizigers George Foster en Alexander von Humboldt en de beroemde Franse wetenschapper Georges Cuvier zijn slechts een paar voorbeelden. Keizer Napoleon vereerde het museum in 1811 met een bezoek.

Bijzonder is dat je als huidige bezoeker nagenoeg dezelfde zaal ziet als deze grootheden destijds.

Het oudste museumkaartje van Nederland.

Toen in 1805 de aanvraagprocedure voor een bezoek aan het museum vervangen werd door entreekaartjes, namen de handtekeningen in de bezoekersboeken duidelijk toe. De toegangskaartjes uit deze periode zijn de oudste museumtickets van Nederland.

Uitbreiding

Dankzij de genereuze nalatenschap van Pieter Teyler kon de Ovale Zaal gevuld worden. Boeken, fossielen en mineralen werden op veilingen aangeschaft of geschonken door auteurs en verzamelaars uit het grote netwerk van Van Marum. Daarnaast tekende het museum vaak in op kostbare publicaties. Vele topstukken werden in de eerste decennia van het museum verworven: het befaamde boek *Birds of America* van John James Audubon, de *Encyclopédie van Diderot et d'Alembert*, de vervaarlijke kaken van de Mosa-saurus, de opmerkelijke 'Zondvloedmens' en de meesterlijke tekeningen van Michelangelo. De grote hoeveelheid aankopen en schenkingen leidde er echter ook toe dat de Ovale Zaal al snel uit haar voegen dreigde te barsten. Daarom werd in 1826 de Leeszaal van de Bibliotheek aan het gebouw toegevoegd. Niet veel later

volgde de opening van de Eerste Schilderijenzaal, gebouwd om de groeiende collectie schilderijen van eigentijdse, Nederlandse meesters tentoon te stellen. Teylers Museum – dat vanaf 1821 kunst van levende meesters aankoopt – is daarmee ook het eerste museum in Nederland voor contemporaine kunst. Met de komst van een speciale ruimte voor schilderijen nam het aantal kunstenaarsbezoeken aan Teylers Museum opvallend toe. De Javaanse schilder Raden Saleh liet in 1837 een sierlijke handtekening achter. Paul Gabriël, Anton Mauve, Jozef Israëls en Jacob Maris – die later tot de wereldberoemde Haagse School gerekend zouden worden – volgden in de jaren erna.

Om het eerste eeuwfeest van Teylers Museum te vieren, werd in 1878 een prijsvraag uitgeschreven voor een monumentale uitbreiding van het museum. Dit zogeheten 'Nieuwe Museum' opende in 1885 haar deuren. Teylers Museum had vanaf dat moment voor het eerst een 'echte' museumingang. Maar dat was niet de enige verandering. Ook in de toegankelijkheid van het museum tekende zich een duidelijke verschuiving af. De bezoeker werd niet langer rondgeleid door een knecht, maar kon op eigen gelegenheid de collectie verkennen. Bezoekersgidsen dienden als handleiding voor de collecties en tekstbordjes gaven betekenis aan de tentoongestelde objecten.

Een belangrijke toevoeging aan het museum was een grote Gehoorzaal op de eerste verdieping van de nieuwe vleugel van het museum. In deze zaal werden lezingen georganiseerd en natuurwetenschappelijke demonstraties gehouden, onder andere door Nobelprijswinnaar Hendrik Antoon Lorentz, conservator bij Teylers Museum.

Met de lezingen als middel van publieke kennisoverdracht en de bezoekersgidsen en tekstbordjes voor individueel museumbezoek, richtte Teylers

Museum zich op een groter publiek en een bredere toegankelijkheid.

Vanaf het begin van de 20ste eeuw liepen de financiële mogelijkheden van het museum langzaam terug. Ondanks de geringe armslag spanden conservatoren zich in om met tentoonstellingen en openbare lezingen een zo groot mogelijk publiek te blijven bereiken.

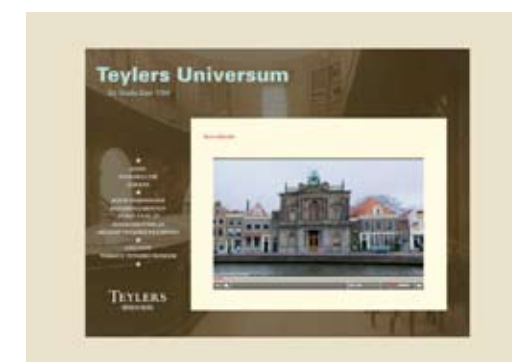
Toen Teylers Museum in 1976 tot "museum van nationaal belang" werd verklaard, kwam na vele onderhandelingen de weg vrij voor steun van de rijksoverheid.

Na iets meer dan een eeuw werd in 1996 opnieuw een uitbreiding van het museum geopend, gebaseerd op nieuwe behoeften van het publiek. Zo kwamen er ruimten voor wisseltentoonstellingen, educatieve programma's, presentaties van boeken en een museumcafé. Vijf jaar later werd het *masterplan* voltooid met een multimediaruimte en een moderne museumwinkel.

Teylers Universum

Om zijn missie nog beter uit te dragen en nog meer mensen kennis te laten nemen van de unieke geschiedenis en collecties van Teylers Museum, is ter gelegenheid van het 225-jarig jubileum een nieuwe website gelanceerd: www.teylersuniversum.nl. Informatie over de collecties, de hoofdrolspelers, gebouwen en bezoekers is nu met een druk op de knop te vinden. Verhalen over wetenschappers, genootschapsleden en bestuursleden worden afgewisseld met anekdotes over beroemde bezoekers. Achtergrondinformatie over het fenomeen verzamelen, het doen van wetenschappelijke experimenten en de beoefening van liefdadigheid bieden een uniek beeld van de museumpraktijk in deze periode. Voorheen niet toegankelijke bronnen zijn met de komst van de website binnen ieders handbereik gekomen. Archiefstukken zoals het testament van

Pieter Teyler, de oorspronkelijke bouwtekeningen van de Ovale Zaal, alle 7500 'kasbewijzen' (rekeningen en aankoopbewijzen) uit de periode 1784-1826 en meer, ondersteunen en verrijken de verhalen uit de geschiedenis van de eerste 50 jaar van het museum. Zoals de Ovale Zaal in 1784 een microkosmos aan wetenswaardigheden toonde, zo ontdekt de *online* bezoeker op *Teylers Universum* hoe alles met alles samenhangt. Dwalend door de website wordt de oorspronkelijke context gereconstrueerd en worden nieuwe dwarsverbanden zichtbaar tussen bijvoorbeeld stenen uit de collectie en hun oude etiketten, tussen beroemde bezoekers en reisbeschrijvingen en tussen de eerste conservatoren en de opbouw van de collecties.

De website over de Ovale Zaal: www.teylersuniversum.nl

De doelstelling van Teylers Museum is na 225 jaar nog ongewijzigd: het publiek informeren over, en plezier laten beleven aan de ontwikkelingen op het gebied van kunst en wetenschap. Met de nieuwe themawebsite over de Ovale Zaal, een blog vol verhalen achter de schermen, een twitterpagina met het laatste nieuws en de gewone website is het eerste en oudste museum van Nederland na 225 jaar nog altijd springlevend.

Presentaties en publiek

Teylers Museum biedt het publiek een historische sensatie door zijn vaste collecties en de 18de- en 19de-eeuwse monumentale ruimten zelf te presenteren in hun authentieke en thematische samenhang. Met het gebruik van moderne toepassingen zoals audioguides en websites kan de betekenis ervan ontsloten worden en de belevenis verdiept, terwijl de originele opstelling behouden blijft.

In een programma van wisselende tentoonstellingen wordt in de Tentoonstellingszaal een thema uit de kunst, natuurwetenschap of cultuurgeschiedenis belicht. Voorwerpen uit de vaste collectie dienen hiervoor steeds als uitgangspunt en worden in een actueel perspectief geplaatst, aangevuld met belangrijke bruiklenen. Kwetsbare delen van de collectie, zoals tekeningen, prenten en boeken, rouleren vooral in de kleinere tentoonstellingsruimten. De beroemde tekeningen van Michelangelo en Rembrandt zijn als facsimile's te bewonderen in de Schilderijenzaal.

Via diverse multimediatoepassingen kan de bezoeker in Zaal @ meer te weten komen over de voorwerpen uit de collectie. In 2009 realiseerde Teylers Museum twaalf tijdelijke tentoonstellingen en presentaties over uiteenlopende thema's die telkens andere doelgroepen aanspraken. In het kader van zijn educatieve missie bood het museum een groot scala aan educatieve programma's voor elke leeftijd: vanaf de kleuterschool tot en met senioren, in groepsverband en individueel.

De tentoonstelling *De exotische mens. Andere culturen als amusement*.

Links: Statisch haar met de Van der Graaffmachine.

Tentoonstellingen

De exotische mens. Andere culturen als amusement

Grote spektakels waren de volkerenshows in Europa die plaatsvonden tussen ruwweg 1870 en 1940. Hier verdrong het publiek zich om zich te verbazen over de Hottentotten, Bosjesmannen, Noord-Amerikaanse indianen, Eskimo's, Singalezen en Ashanti's. Vanuit prachtig geïllustreerde boeken uit Teylers Bibliotheek, bijzondere bronzen beelden van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren, levendmaskers, historische affiches en veel foto's en films belichtte het museum de merkwaardige geschiedenis van het tentoonstellen van mensen uit andere culturen.

Vanuit het historische materiaal trok Teylers Museum lijnen naar het heden. Te zien waren fragmenten uit televisieprogramma's zoals *Groeten uit de Rimboe*. De getoonde werken van

moderne kunstenaars uit de betrokken landen nodigden toeschouwers uit na te denken over actuele relaties met verschillende culturen. Met de indrukwekkende installatie *Funkstaden* van Dias & Riedweg in het Boekenkabinet beleefden bezoekers een hedendaagse en swingende versie van een gruwelijk ritueel beschreven door een Europese reiziger uit de 16de eeuw.

De tentoonstelling werd georganiseerd in samenwerking met het Museum Dr. Guislain in Gent. Het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren en het Prins Claus Fonds verleenden belangrijke inhoudelijke steun.

Bij de tentoonstelling verscheen de eerste Nederlandse publicatie over dit onderwerp. Het VSB Fonds en de Mondriaan Stichting maakten de tentoonstelling mede mogelijk.

Noachs Ark. Op weg naar Darwin

Schiep God de hemel en aarde in zes dagen van 24 uur? Is het waar dat Noach met zijn ark het leven van mens en dier redde toen de zondvloed de aarde overspoelde? En waarom bestaan er geen mammoeten meer? Ter gelegenheid van het Darwinjaar 2009 werden bezoekers in de spannende familietentoonstelling *Noachs ark* meegevoerd langs de geheimen van het leven op aarde.

De levensechte babymammoet arriveert in het museum.

De tentoonstelling *Mauve*.

Eeuwenoude prenten, een versteende zondige mens – een vermeend slachtoffer van de zondvloed –, spectaculaire fossielen, speelgoedarkjes en een levensecht babymammoetje uit de Siberische ijsgrond toonden het fascinerende spanningsveld tussen geloof en wetenschap. Bekende Nederlanders als Huub Oosterhuis lazen bezoekers de mooiste verhalen over de zondvloed voor. Op het nagebouwde schip van Darwin was van alles te ontdekken voor jonge bezoekers. In Zaal ① konden kinderen met een *computergame* strijden om de sterkste en te slimste te worden. Zabawas verleende financiële steun.

Mauve

In het najaar wijdde het museum samen met Singer Laren de grootste overzichtstentoonstelling ooit aan de ‘meester van het zilveren licht’: Anton Mauve (1838 – 1888). De duo-presentatie maakte het mogelijk Mauves ontwikkeling in de volle breedte te laten zien. In Haarlem, waar de schilder opgroeide en zich ontwikkelde tot een vooraanstaand schilder, was het eerste deel van de tentoonstelling te bekijken. Het topstuk uit zijn oeuvre, *Morgenrit langs het Scheveningse strand*

De presentatie *Mauve en Van Gogh* in het Prentenkabinet.

van het Rijksmuseum Amsterdam, vormde het hoogtepunt op de expositie in Haarlem. In Laren, waar hij uitgroeide tot een schilder met wereldfaam, waren onder andere zijn typische ‘schapenschilderijen’ te zien. Dankzij een grootscheepse zoekactie in samenwerking met het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en landelijk dagblad *De Telegraaf*, slaagden beide musea erin veel onbekend werk te tonen uit (internationaal) particulier bezit. In totaal werden meer dan 200 werken gepresenteerd. Bij de tentoonstelling verscheen een rijk geïllustreerde monografie, geschreven door een team van specialisten, waarin alle nieuwe inzichten rondom Mauve gebundeld werden.

Hoofdbegunstiger van de tentoonstelling was de Turing Foundation. Daarnaast werd de tentoonstelling mogelijk gemaakt door de Gemeente Haarlem.

Prentenkabinet

Vanwege de kwetsbaarheid toont Teylers Museum zijn tekeningen- en grafiekcollectie vooral in wisselende exposities in het Prentenkabinet.

In 2009 werden de veertig mooiste tekeningen van bomen uit de donkere depots van het museum gehaald voor de presentatie *Papieren bomen*. Oude meesters als Jacob van Ruisdael, Nicolaes Berchem, Barend Cornelis Koekkoek en Andreas Schelfhout waren vertegenwoordigd. *De studie van een boomstronk* van Jacques de Gheyn, een schenking uit de befaamde collectie van wijlen prof. dr. I.Q. van Regteren Altena, kreeg een ereplaats. Daarnaast was moderne prentkunst te zien van Carel Visser, John Rådecker en Jan Wolkers. De voorstudies van de *boom op vijf poten* – te zien in de tuin van het museum – van Sjoerd Buisman, waren voor het eerst te zien.

In de tentoonstelling *Beeldspraak* werden tekeningen en prenten uit de eigen collectie op verrassende wijze gecombineerd met die van particuliere verzamelaars van de Amsterdamsche Prentkring. De paren die het museum maakte werkten soms aanvullend, soms confronterend. Samen belichtten de werken de passie van het verzamelen en vijf eeuwen prent- en tekenkunst.

Het jaar werd afgesloten met de presentatie *Mauve en Van Gogh* die dankzij een samenwerking met het Van Gogh Museum gemaakt kon worden. Brieven, schetsen en kunstwerken toonden de bijzondere relatie tussen Anton Mauve en zijn leerling Vincent van Gogh.

Boekenkabinet

Dat de genen en het gedrag van apen overeenkomsten vertonen met die van mensen, liet de expositie *Apen* in het Boekenkabinet zien. Een selectie boeken met kleurrijke afbeeldingen van apen uit Teylers Bibliotheek was speciaal voor de viering van het Darwinjaar 2009 tentoongesteld. In hetzelfde kader werd *Darwin vertaald!* gepresenteerd. De eerste Nederlandstalige vertaling van Darwins meesterwerk *On the Origin of Species* van oud-conservator Tiberius Winkler stond centraal.

Penning- en Muntenvitrine

Bijzondere noodmunten gemaakt van papier, tin of door burgers ingeleverd zilver uit de periode 1568-1648 werden getoond in de presentatie *Help, het geld is op!* Alleen door deze munten bleef het geld rollen tijdens de belegering. De tentoonstelling werd gemaakt met munten uit de collectie Roodenburg die het museum in langdurig bruikleen heeft gekregen. In de daaropvolgende presentatie, *Teylers oudste verzameling*, werden topstukken uit de persoonlijke collectie van Pieter Teyler getoond. Samen gaven de objecten een beeld van de eigentijdse penningkunst uit de 18de eeuw.

Overige presentaties

Met de presentatie van modeontwerper Edwin Oudshoorn in de Voorzaal toonde het museum voor het eerst *haute couture*. Sprookjesachtige

Haute Couture van Edwin Oudshoorn in de Voorzaal.

kledingstukken, gemaakt van de meest verfijnde materialen en geïnspireerd op de collecties van Teylers Museum, waren te zien. De presentatie vond plaats in het kader van de *Fashion Week*. Het volledige tentoonstellingsoverzicht wordt vermeld in bijlage 1.

Educatie en publieksactiviteiten

Met een breed scala aan educatieve producten en activiteiten voor bezoekers in groepsverband en individuele bezoekers met zeer uiteenlopende leeftijden en achtergronden, wil het museum optimale service bieden aan zijn publiek en een bijdrage leveren aan het principe van *life long learning*: het idee dat iedereen op elke leeftijd kennis kan verwerven en zich verder kan ontwikkelen. Steeds vaker wordt er maatwerk geleverd. In nauw overleg met leerkrachten en andere partners worden specifieke educatieve programma's ontwikkeld. De nadruk wordt daarmee meer en meer gelegd op vraaggericht in plaats van aanbodgericht werken.

'Pieter Teyler' heet de museumgasten welkom tijdens een van de jubileumdagen.

In 2009 bood het museum 15 structurele en 4 projectmatige programma's aan. Het gehele educatieve aanbod voor basisscholen en het voortgezet onderwijs werd het afgelopen jaar voor het eerst samengebracht in een kleurrijke brochure. Naast de vaste educatieve producten en activiteiten werden in 2009 voor individuele bezoekers, volwassenen en kinderen 43 workshops, 31 lezingen, 3 familiedagen en 4 speurtochten of kijkwijzers georganiseerd. Veel van deze publieksactiviteiten vonden plaats in het kader van de 225ste verjaardag van het museum. Daarnaast participeerde het museum in evenementen als *De Stad als Podium*, *Museumweekend* en *Oktober Wetenmaand*.

Educatie

Basisscholen

Met de bestaande themarondleidingen *Blitstour langs het Lab*, *Beestenboel*, *Horen*, *Voelen*, *Elektriciteit*, *Fossielen en Mineralen*, *Spruitjes in Space*, *Langs dieren en dingen*, *Wie wat bewaart heeft wat* (*Teylers Schatten*), en algemene rondleidingen zijn het afgelopen jaar 2.318 leerlingen bereikt, een stijging van 49% ten opzichte van 2008. De toename is voor een groot deel te danken aan het bezoek aan het *Lab* én het grote aantal groepen kleuters dat in de eerste helft van het schooljaar 2009/2010 voor het nieuwe programma *Wie wat bewaart heeft wat* kwam. In de periodes waarin geen grote (familie)tentoonstelling te zien was, voorzagen de speurtochten door de vaste opstelling in een behoefte. Samen met de speurtochten van *Noachs Ark* en *Mauve* werden 4.550 kinderen bereikt, ruim 20% meer dan in 2008.

De *Blitstour langs het Lab* is aan het begin van het jaar in gebruik genomen voor groep 8. Meer dan 480 schoolkinderen experimenteerden in het *Lab* met licht, kracht, geluid en elektriciteit. Een

Leerlingen van de KinderUniversiteit experimenteren in het *Lab*.

pool studenten Natuurkunde van de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Leiden zijn in januari speciaal opgeleid voor het begeleiden van het programma. Samen met de vaste groep rondleiders van Teylers Museum verzorgen zij de *Blitstours* en de verjaarspartijtjes in het *Lab*. In oktober is het *Lab* officieel geopend met spetterende bliksemflitsen van een grote tesla coil in de tuin van het museum. DJ Isis zorgde voor de bijpassende *house beats*.

Met de KinderUniversiteit werd in 2009 wederom samengewerkt. Drie groepen kinderen uit kansarme milieus bezochten het afgelopen jaar het museum om hun horizon te verbreden. Met speeltuin Linnaeushof werd in 2009 een samenwerkingsverband aangegaan. Het afgelopen jaar maakten de eerste schoolkinderen gebruik van dit programma. Zij combineerden in hun schoolreisjes een rondleiding *Elektriciteit* in Teylers Museum met een middag spelen in de speeltuin van Linnaeushof.

Om beter zicht te krijgen op de behoeftes van het basisonderwijs is een kwalitatief onderzoek

gehouden onder een aantal leerkrachten en partners in het culturele veld. Hiermee inventariseerde het museum hun meningen over het huidige educatieve aanbod en hun wensen voor de toekomst. De resultaten zullen het educatiebeleid de komende jaren richting geven.

Voortgezet onderwijs

In 2009 bezochten 2.335 leerlingen van het voortgezet onderwijs Teylers Museum in groepsverband.

De tentoonstelling *De exotische mens. Andere culturen als amusement* werd door bijna 600 leerlingen bezocht. Er was een uitgebreid educatief project samengesteld. Inzet van het project was de bewustwording van de leerlingen over hun eigen (voor)oordelen over 'anderen'. Belangrijk onderdeel was de discussie over het SBS6 tv-programma *Groeten terug*.

In januari heeft het Stedelijk Gymnasium met twee 2e klassen Teylers Museum bezocht om voor het vak Engels een project te ontwerpen. Dit is gedaan in nauwe samenwerking met de afdeling Educatie, waardoor in mei het nieuwe product *Teylers Museum in English* beschikbaar kwam voor 2e klassen VWO en 3e klassen HAVO Engels.

Bij de tentoonstelling *Mauve* is een educatief programma voor CKV-leerlingen ontwikkeld. Er is een docentenhandleiding met een voorbeeldende en verwerkingsles gemaakt en een gedrukte kijkwijzer.

In september is Teylers Museum een bijzonder samenwerkingsverband aangegaan met het Teyler College in Haarlem; vanaf het schooljaar 2009/2010 zullen de 1e, 2e en 3e klassen elk jaar naar het museum komen. Om de samenwerking te vieren, kregen alle leerlingen van de eerste klas twee gratis toegangskaartjes voor hun ouders, zodat zij gedurende het hele schooljaar hun ouders rond kunnen leiden door het museum. Op basis van het principe *task-based* onderwijs

Leerlingen van het Teyler College bezoeken het museum.

maakten de leerlingen uit 3 VWO een Engelse kijkwijzer voor kinderen van 7-12 jaar van de British School, die elk jaar het museum bezoekt. De kijkwijzers zullen in 2010 gereed zijn.

Rondje Cultuur dat georganiseerd wordt in samenwerking met de Gemeente Haarlem en het steunpunt cultuureducatie H'art, werd twee maal georganiseerd.

De sinds jaren afgenomen mondelinge eind-examens kunstgeschiedenis van het Kennemer Lyceum aan de hand van werk uit de grafiekcollectie, vonden opnieuw plaats.

De samenwerking met het Eerste Christelijk Lyceum is voortgezet. Er zijn nieuwe leerlingen geworven en opgeleid om op te treden als begeleider van het Lab in de vakanties.

Hoger onderwijs en volwasseneneducatie

Teylers Museum ontving in 2009 ruim 2.100 studenten en hun docenten van verschillende middelbare beroepsopleidingen, de PABO, hogescholen en universiteiten, waaronder cursisten van de Open Universiteit. Een belangrijke bijdrage hierin vormde de HOVO (Hoger onderwijs voor ouderen) van de Universiteit Leiden, die meer dan 1.000 cursisten ontving in het museum.

Het museum is in 2009 bezocht door 254 slechtzienden en doofblinden. Er is speciaal voor hen een rondleiding *Voelen* ontwikkeld. De gasten konden voelen aan een bijzondere selectie munten, een schilderij- en prentlijst, magneten, fossielen, houtwerk en deurposten.

In het kader van de tentoonstelling *De exotische mens. Andere culturen als amusement* is op 23 maart het symposium *De ethiek van het verzamelen en tentoonstellen* georganiseerd. Bijna 80 medewerkers uit musea, studenten en docenten van de Reinwardt Academie en andere geïnteresseerden namen deel aan het symposium.

Publieksactiviteiten

Kunst & Vliegwerk

Het vaste kinderactiviteitenprogramma voor individuele kinderen werd in het voor- en najaar uitgebreid met de nieuwe educatieve workshops *Blingbling*, *Vet masker*, *Zingende Zaaq*, *Deurmat-alarm*, *Drijven en Duiken*, *Slingerapen* en *Het regent glitters*. In 2009 zijn 38 middagen georganiseerd met in totaal ruim 526 individueel deelnemende kinderen.

In de Kerstvakantie werden extra workshops georganiseerd in het kader van de jubileumviering. Daarnaast was er een speciaal Fossielen-sprekuur door conservator Bert Sliggers. In de Voorjaars-, Zomer-, Herfst- en Kerstvakantie ging het Lab speciaal open voor jonge individuele bezoekers: 344 kinderen experimenteerden hier met de natuurkundige principes.

Lezingen en familiedagen

Gedurende de tentoonstelling *De exotische mens. Andere culturen als amusement* belichtten verschillende sprekers de exotische mens vanuit hun eigen vakgebied. De positie van niet-Westerse moderne kunstenaars, een opgezette Afrikaan

'Kunst & Vliegwerkers' bij de middenvitrine in de Ovale Zaal.

in een Spaans Museum, Afrikanen die in Europa als showelement werden gebruikt en 28 tentoongestelde Surinamers kwamen aan de orde. In het kader van de tentoonstelling *Noachs ark. Op weg naar Darwin* werden lezingen gegeven over mammoeten en het maken van modellen van uitgestorven dieren. Een echte Klokhuis-televisiepresentatrice las de jonge bezoekers op de laatste tentoonstellingsdag de mooiste verhalen over de ark van Noach voor.

Vanwege de grote belangstelling werden bij de tentoonstelling *Mauve* maar liefst 10 lezingen georganiseerd, waarvan zes in samenwerking met de Museumkaart. De wandeling *In de voetsporen van Mauve* onder begeleiding van een ervaren rondleidster werd 10 keer aangeboden tijdens de tentoonstelling. Daarnaast kon de wandeling individueel gelopen worden aan de hand van een routebeschrijving die te koop was in de museumwinkel.

Ter gelegenheid van het 225-jarig jubileum van de Ovale Zaal werden vanaf 10 december tot na het einde van het jaar iedere dag feestelijke publieksactiviteiten en lezingen georganiseerd. Op de een na laatste dag van het jaar opende het museum zijn deuren 's avonds. Met zaklantaarnrondleidingen achter de schermen, muziek en dans in de Ovale Zaal, konden bezoekers Teylers

Museum letterlijk in een ander licht bekijken. In samenwerking met Athenaeum Boekhandel werd in oktober weer een lezing georganiseerd. Met *Darwins nobele streven* door James Moore sloot de presentatie naadloos aan bij het Darwinjaar 2009. Eind november werd dit themajaar feestelijk afgesloten met de boekpresentatie van *Geachte Darwin*. Jan Marijnissen reflecteerde tijdens deze bijeenkomst op het Darwinjaar 2009.

Het volledige overzicht van de lezingen wordt vermeld in bijlage 2.

Evenementen

Teylers museum deed in april mee aan het *Nationaal Museumweekend*. Tijdens de *Open Monumentendagen* in september kon traditiegetrouw het Fundatiehuis van Pieter Teyler bezocht worden. Gedurende de *Stad als Podium*, de opening van het culturele seizoen in Haarlem in september, ontving het museum 's avonds belangstellenden voor de optredens van jazztrompettist Eric Vloeimans en de zaklantaarnrondleidingen door het museum.

Ronald Plasterk, minister van OCW, gaf tijdens de opening van *Noachs ark*. Op weg naar Darwin een mini-Darwin-college.

Tijdens de viering van de 225ste verjaardag van de Ovale Zaal bezocht Neil MacGregor, directeur van het British Museum, het museum.

Tijdens het *Wetenweekend*, onderdeel van *Oktober Wetenmaand*, werden twee verschillende workshops aangeboden die doorlopend gevolgd konden worden door kinderen.

Met alle publieksactiviteiten voor jong en oud samen wist Teylers Museum 9.861 individuele deelnemers te trekken, een verdubbeling ten opzichte van 2008.

Publieksbegeleiding

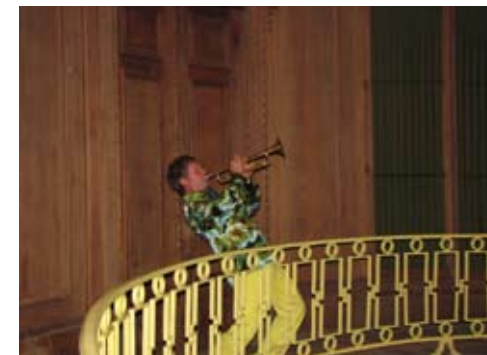
Om een bezoek aan Teylers Museum te verdiepen, kunnen gasten een gratis audiotour bij de balie afhalen. De tour kan eveneens gedownload worden in een MP3 formaat. In 2009 werd de audiotour uitgebreid met tweetalige informatie over alle wetenschappelijke instrumenten. Naast de auditour kunnen bezoekers gratis een gedrukte Museumwijzer (Engels- of Nederlandstalig) krijgen.

In de zomer werd een nieuwe website gelanceerd waarop alles te vinden is over openingstijden, tentoonstellingen, evenementen, nieuws en het gebouw en de collecties. In de periode oktober tot en met december bezochten ruim 45.000 mensen de website, wat neerkomt op gemiddeld 560

bezoekers per dag. Op maandag 28 december werd de website het drukst bezocht: bijna 1.100 mensen namen een kijkje op www.teylersmuseum.nl. Daarnaast is in het kader van de 225ste verjaardag van de Ovale Zaal een verdiepende website ontwikkeld: www.teylersuniversum.nl. Op de website www.anton-mauve.nl konden belangstellenden alle informatie vinden over de dubbeltentoonstelling *Mauve* van Teylers Museum en Singer Laren. Per dag bezochten gemiddeld 125 mensen de site. De speciale website over de instrumenten, www.instrumentenzaal.teylersmuseum.nl, kreeg in 2009 een Engelse vertaling en werd daarmee voor een wereldwijd publiek toegankelijk.

Naast het Teyler blog dat het gehele jaar werd voorzien van nieuws en achtergrondverhalen, zond het museum op 4 mei zijn eerste Twitterbericht de wereld in. Publiek dat geïnteresseerd is in de meest actuele en ludieke gebeurtenissen van Teylers Museum, kan met deze 'tweets' zijn hart ophalen.

In januari opende de minister voor ontwikkelingssamenwerking, Bert Koenders, de tentoonstelling *De exotische mens. Andere culturen als amusement*.

Jazztrompettist Eric Vloeimans op de omloop van de Ovale Zaal.

Marketing en Communicatie

Dankzij de gevarieerde collectie en de uiteenlopende keuze aan tentoonstellingsonderwerpen spreekt Teylers Museum een breed publiek aan. Zowel met de vaste collectie als met de tentoonstellingen richt het museum zich op verschillende, vooraf gedefinieerde doelgroepen, waarbij wordt gestreefd naar samenwerking met specifieke organisaties en media die als intermediair kunnen dienen. Bij alle grote tentoonstellingen werden marketingacties opgezet met diverse instellingen en media.

Om de diverse publieksgroepen te informeren, zet Teylers Museum verschillende middelen in. Naast specifieke reclame en pr-activiteiten per tentoonstelling en evenement, worden structureel kwartaalagenda's en het kwartaalblad *Teylers Magazijn* geproduceerd en gedistribueerd. Ter gelegenheid van het 225-jarig jubileum maakte HDC Media (Haarlems Dagblad/IJmuider Courant) in samenwerking met het museum een speciale feestbijlage over de Ovale Zaal. Daarnaast gaf het museum een *glossy* tijdschrift uit over de Ovale Zaal en werden er promotie-

Stationsreclame voor *Mauve*.

films gemaakt. In deze films spreken prominente Nederlanders over de bijzonderheden van Teylers Museum.

Het educatieve aanbod werd in presentaties onder de aandacht gebracht van icc-ers (interne cultuur coördinatoren van basisscholen), docenten en Pabostudenten.

Tijdens de Uitmarkt in Amsterdam presenteerde het museum samen met Singer Laren de dubbel-tentoonstelling *Mauve*.

Voor de promotie van tentoonstellingen en het

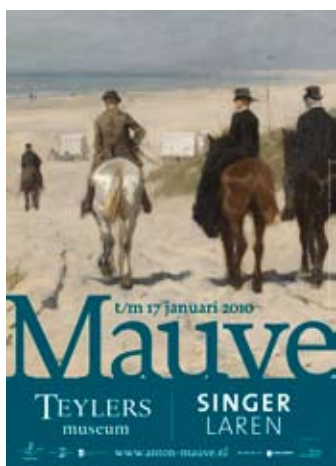
museum is *free publicity* – gezien de beperkte budgetten voor betaalde reclame – een onmisbaar instrument. De tentoonstelling *De exotische mens*. *Andere culturen als amusement* leverde een stroom van reacties op in de media. In vrijwel alle landelijke dagbladen werd de expositie besproken.

Daarnaast schreven vele regionale kranten, week- en maandbladen over de tentoonstelling. Het NOS-Journaal, Museumgasten en EenVandaag maakten televisie-items over de *Exotische mens*. Over de familietentoonstelling *Noachs ark*. *Op weg naar Darwin* werd ook veelvuldig geschreven.

De dubbeltentoonstelling *Mauve* trok de aandacht van een groot aantal journalisten. Zo'n honderd keer werd de expositie besproken in landelijke en regionale dagbladen, weekbladen en een groot aantal maandbladen op het gebied van kunst, cultuur en *lifestyle*. De artikelen over de tentoonstellingen vertegenwoordigden samen een advertentiewaarde van 512.000 euro.

Het museum als geheel werd circa 240 keer besproken in de verschillende media. Deze gedrukte artikelen hadden samen een advertentiewaarde van bijna 310.000 euro.

Affiches van de drie grote tentoonstellingen.

Bezoekers

Bezoekersaantallen

Teylers Museum werd in 2009 door 119.495 mensen bezocht, ruim 30% meer dan het voorgaande jaar. Slechts twee keer eerder haalde het museum hogere bezoekersaantallen; in 2005 met de Michelangelo-tentoonstelling en in 1996 met de opening van de nieuwe tentoonstellingsvleugel. Het hoge bezoekersaantal is vooral te danken aan twee succesvolle tentoonstellingen en de viering van het 225-jarig jubileum. Tijdens *De exotische mens* bezochten ruim 35.000 mensen het museum, 10.000 meer dan verwacht. *Mauve* gecombineerd met de feestelijke jubileumactiviteiten trokken meer dan 66.000 mensen naar Teylers Museum.

Rondleidingen en groepsbezoek

Naast 493 onderwijsgroepen (van basisschool tot en met wetenschappelijk onderwijs) met in totaal 6.841 leerlingen en studenten, ontving het museum 171 andere groepen (3.711 personen) voor een rondleiding door de vaste opstelling, de Bibliotheek of een specifieke tentoonstelling.

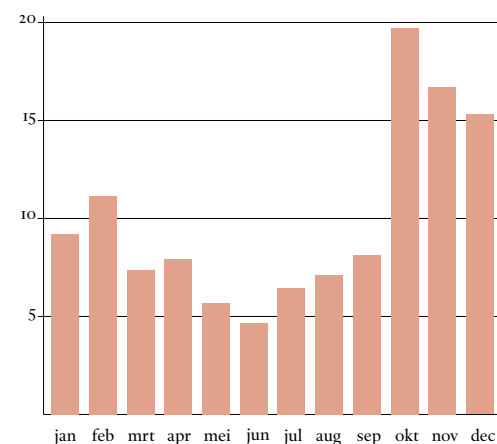

Een levensechte Anton Mauve en directeur Marjan Scharloo verwelkomen de 100.000ste bezoeker van 2009.

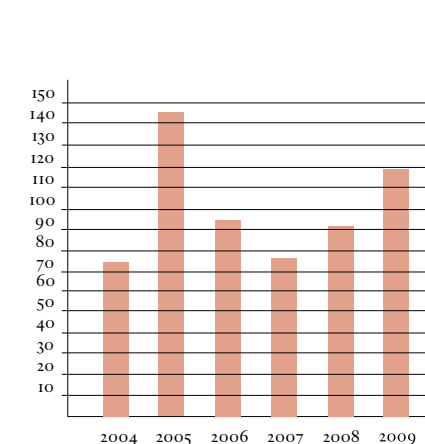
Bezoekersanalyse

Om het marketing- en communicatiebeleid richting te geven, werd er in 2009 weer volop onderzoek gedaan naar het publiek. Tentoonstellingen blijken publiekstrekkers. Tijdens *De exotische mens*. *Andere culturen als amusement* gaf 52% van de ondervraagden te

Bezoekers per maand in 2009 (x 1000)

Bezoekers per jaar vanaf 2004 (x 1000)

kennen dat de expositie directe aanleiding vormde voor een bezoek aan het museum. Gedurende *Noachs Ark. Op weg naar Darwin* was dit 32%. Bij *Mauve* was het percentage aanzienlijk hoger: 90%. Tentoonstellingen zijn ook belangrijke instrumenten om nieuw publiek te werven. Gemiddeld 41% van de respondenten gaf aan voor het eerst naar het museum te zijn gekomen. Vooral de cultuurhistorische tentoonstellingen (*De exotische mens* en *Noachs ark*) bleken veel nieuw publiek te trekken. Bezoekers werden het meest via mond-tot-mond reclame op de tentoonstelling gewezen. Advertenties en artikelen in de krant waren de tweede

belangrijkste informatiebron. Daarnaast is internet een belangrijk communicatiemiddel. Een tentoonstelling bezoeken blijkt ook een sociale aangelegenheid: slechts 15% van de respondenten kwam alleen naar het museum. De activiteiten van het museum zijn ook goed voor de stad Haarlem. Driekwart van de geënquêteerden combineerde het museum met een bezoek aan een andere culturele instelling, een horecagelegenheid of winkels. Dat Teylers Museum een landelijk en deels internationaal publiek bedient, blijkt uit de publieksonderzoeken en de bezoekersboeken.

Gebouw en collecties

Gebouw

Aan het historische ensemble van collecties, inrichting en architectuur ontleent Teylers Museum zijn status als museum van internationaal belang. Het gebouw wordt daarom beschouwd als integraal onderdeel van de museumcollectie. Beheer en behoud van dit unieke erfgoed zijn dan ook belangrijke aandachtspunten. In 1969 werd Teylers Museum aangewezen als rijksmonument.

Vanaf 1 januari 2009 ontvangt Teylers Museum van het Ministerie van OCW structureel extra geld voor restauratie en groot onderhoud van het museumcomplex. Dankzij deze genereuze steun kon in 2009 het meerjaren onderhoudsplan in gang gezet worden. Met de restauratie van het interieur van de Ovale Zaal werd een begin gemaakt. De balustrade kreeg zijn oorspronkelijke gele kleur terug. Voor de bibliotheekkasten op de omloop werden in Frankrijk speciale gordijnen gemaakt van groene zijde en katoen. De gordijnen op het schilderij van Wybrand

Links: restauratiewerkzaamheden aan de Ovale Zaal. Rechts: de gerestaureerde Ovale Zaal.

Overzicht bezoek educatie en publieksactiviteiten

Educatie	2009	groepen	2008	groepen
Basisschoolleerlingen vaste collectie	2318	214	1552	120
Basisschoolleerlingen tijdelijke tentoonstellingen	31	3	159	8
Kinderen 6-12 jaar Kunst & Vliegwerk regulier	526	38	572	37
Kinderen 6-12 jaar vakantiewerkshops	519		763	
Kinderen 6-12 jaar educatieve speurtocht	4550			
Leerlingen voortgezet onderwijs	1761	117	1742	97
Leerlingen voortgezet onderwijs tijdelijke tentoonstellingen	574	32		
Studenten hoger onderwijs en volwasseneducatie	2157	127	2852	104
Totaal	12436	531	7640	366
Overige activiteiten				
Lezingen, inleidingen, evenementen	2929		1397	
Bezoekers Museumweekend	1337		1021	
Bezoekers in groepsverband voor algemene / bibliotheek of rondleiding over tijdelijke tentoonstelling	3711	171	1251	83
Totaal	7977	171	3669	83
Totaal aantal bezoekers voor educatie en publieksactiviteiten	20413	702	11309	449

Hendriks en oude stukken gordijnstof dienden als voorbeeld. Daarnaast werd het authentieke ophaalsysteem van de gordijnen hersteld. De herdenkingsmonumenten boven de trap werden schoongemaakt en gerestaureerd. Tot slot werd het middenrozet op het plafond met goud verguld. Restauratiearchitecten Hans van der Wiele en Annemarie ten Cate en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed begeleidden deze eerste fase van de restauratie. In de tweede helft van het jaar 2010 wordt de tweede fase in gang gezet. Als blijk van waardering voor de goede zorgen voor het gebouw, reikte de gemeente Haarlem op 31 oktober de eerste Lieven de Key Penning uit aan Teylers Museum. Deze nieuwe cultuurprijs is ingesteld om personen of instellingen te eren die zich bezighouden met de zorg voor monumenten in de stad.

Door de strenge eisen die gesteld worden aan het klimaat voor het beheer van de collectie en de hoge leeftijd van het gebouw, kampt het museum met zeer hoge energierekeningen. In 2009 is onderzocht hoe het energiegebruik omlaag gebracht kan worden.

De beveiligingsstructuur is in het afgelopen jaar geactualiseerd. Alle noodzakelijke vergunningen op het gebied van milieu-inspectie en de brandveiligheid werden wederom verstrekt.

De zes collecties

Het Paleontologisch-Mineralogisch Kabinet omvat 25.000 soorten fossielen en 10.000 soorten gesteenten en mineralen uit de hele wereld, waaronder een aantal holotypen: exemplaren waaraan de eerste wetenschappelijke beschrijving is gewijd. Ongeveer 30% van de fossielen en 10% van de mineralen is opgesteld in twee Fossielenzalen en de Ovale Zaal. Globaal gesproken is de wijze waarop de objecten zijn gepresen-

teerd onveranderd gebleven sinds het einde van de 19de eeuw.

Het Fysisch Kabinet bestaat uit een collectie van circa 1.500 onderzoeks- en demonstratie-instrumenten, bijeengebracht door de achtereenvolgende beheerders uit de periode 1784-1910. De objecten geven inzicht in de wetenschappelijke vraagstukken uit de 18de, 19de en begin 20ste eeuw en tonen de ontwikkelingen in de natuurwetenschappen. De verzameling is vanuit instrumenthistorisch oogpunt een referentiecollectie van mondiale betekenis. In de Instrumentenzaal en de Ovale Zaal zijn alle objecten te zien.

De collectie van de Kunstverzamelingen bestaat in hoofdzaak uit tekeningen (ruim 10.000), prenten (circa 27.000) en schilderijen (327) en is in de loop van meer dan twee eeuwen opgebouwd.

De verzameling oude tekeningen van de Nederlandse en Italiaanse scholen is van internationale betekenis; de collectie 19de-eeuwse Nederlandse schilderijen behoort tot de voor naamste in het land. Voortbouwend op de verzameling geschiedenis verwerft Teylers Museum sinds bijna dertig jaar weer eigentijdse tekeningen, hierin gesteund door de Stichting Vrienden. Het kabinet beschikt over twee Schilderijen zalen, waarin de belangrijkste werken in een vaste opstelling te zien zijn. In het Prentenkabinet en in de Prentenmolen in de Eerste Schilderijen zaal zijn wisselende presentaties van werken op papier te zien.

De collectie munten en penningen heeft de bescheiden verzameling van stichter Pieter Teyler als basis. Dit ensemble van meer dan 1.600 objecten vormt de oudst bewaard gebleven particuliere numismatische collectie in Nederland. In de 19de eeuw werd de collectie uitgebreid met penningen die betrekking hebben op de Nederlandse

geschiedenis. Twee legaten met munten uit Gelderland en West-Friesland maken de verzameling tot een collectie van nationaal belang. De collectie Roodenburg verrijkt het Numismatisch Kabinet met 1.451 bijzondere (nood)munten uit Holland. Tegenwoordig zijn er in totaal 15.477 penningen en munten. Enkele honderden daarvan zijn permanent voor het publiek te zien in het Numismatisch Kabinet. Daarnaast worden jaarlijks twee wisselende presentaties gemaakt in de Penning- en Muntenvitrine, gebaseerd op de eigen collectie.

Het verzamelgebied van de Natuurwetenschappelijke Bibliotheek beslaat de botanische, zoölogische, paleontologische en geologische literatuur, ofwel de 'natuurlijke historie'. Het betreft circa 25.000 boekbanden en 100.000 tijdschriftbanden uit de 17de, 18de, 19de en vroege 20ste eeuw. Sinds 1987 vormen de banden een vrijwel afgesloten fonds. Vooral de vele prachtig geïllustreerde en ingekleurde boeken uit de hoogtijdagen van de beschrijvende plant- en dierkunde maken deze bibliotheek tot een voor Nederland unieke collectie. Een selectie uit het eigen bezit wordt met regelmaat getoond in het Boekenkabinet.

Het Archief omvat ongeveer 3.000 dossiers die betrekking hebben op de rijke geschiedenis van Teylers Stichting, het Godgeleerd Genootschap, het Tweede Genootschap en de Stichting tot Beheer en Instandhouding van Teylers Museum uit de periode 1778-2003. Het Archief van Teylers Museum is het meest complete museumarchief van Nederland en geeft een uniek beeld van het functioneren van een museum in de 18de en 19de eeuw. Via de website www.teylersuniversum.nl zijn vanaf eind 2009 steeds meer documenten van het Archief te zien.

Behoud en beheer

Voor het kabinet van de Kunstverzamelingen werden in het afgelopen jaar 136 tekeningen en 300 prenten geconserveerd of gerestaureerd. Voor 245 boeken werd een zogenaamde 'boek-schoen', een beschermhoes, gemaakt. Daarnaast werden 100 boeken en 400 tekeningen, prenten en affiches klaargemaakt voor interne en externe tentoonstellingen.

Twee 18de-eeuwse tekenalbums met werk van Guercino werden gerestaureerd. De schilderijen *Dukdalf* van Willem Bastiaan Tholen en *Land-schap bij Heemstede* van Arnoldus Johannes Eymer werden schoongemaakt. Van het laatstgenoemde werk werd tevens de lijst gerestaureerd. Het werk en de lijst van Eymer konden dankzij steun van de Bredius Stichting hersteld worden. Het onderzoek naar de restauratiemogelijkheden van de beschadigde ruggen van de Blaeu-atlassen werd in 2009 vervolgd. De studie spitste zich het afgelopen jaar toe op de mogelijke toepassing van kunststoffen om de scharnieren te verstevigen. Door middel van stempelonderzoek werd de mogelijke herkomst van de boeken en banden nagegaan. Voor het Fysisch Kabinet werden nieuwe vitrines vervaardigd voor de klanken-analysator, de phonautograaf en de klankensynthesizer. Zuur- en metaalvrije dozen werden gemaakt voor het Archief.

Digitalisering

De verschillende collectieonderdelen worden volgens een langlopend onderhoudsplan geïnventariseerd, geconserveerd en voor het publiek toegankelijk gemaakt door onder meer digitalisering. De collecties Paleontologie-Mineralogie, Instrumenten, Numismatiek, Bibliotheek en Archief zijn voor 100% in tekst geregistreerd. Alle 15.477 penningen en munten waren in 2009 digitaal

Een medewerker digitaliseert de collecties.

gefotografeerd. De foto's zijn bewerkt teneinde afbeeldingen en digitale beschrijvingen aan elkaar te kunnen koppelen.

Van het Archief zijn het afgelopen jaar 7.500 kasbewijzen uit de eerste vijftig jaar van het museum digitaal gefotografeerd en via internet voor het publiek toegankelijk gemaakt. Op de website www.teylersuniversum.nl, die dankzij een bijdrage van het ministerie van OCW ontwikkeld kon worden, zijn deze rekeningen, aankoopbewijzen en declaraties te bestuderen.

Ongeveer 96% van de verzameling prenten en tekeningen binnen de afdeling Kunstverzamelingen is digitaal beschreven. Dit zijn 36.867 kunstwerken. Hiervan zijn 5.705 objecten tevens voorzien van een afbeelding. In het registratiesysteem werd in 2009 een conserveringsmodule toegevoegd, waardoor conserveringsgegevens voortaan direct aan de objecten gekoppeld kunnen worden.

De digitale basisregistratie van de Natuurwetenschappelijke Bibliotheek werd uitgebreid en bevatte aan het einde van dit verslagjaar 21.112 boektitels, alle 5.601 tijdschriftentitels en 6.623 titels van artikelen.

Het museum vervolgde in 2009 het door de Europese Commissie gesubsidieerde STERNA

project (*Semantic web-based Thematic European Reference Network Application*). Het project is het initiatief van twaalf natuurhistorische musea en andere instellingen in Europa die informatie over biodiversiteit, de dierenwereld en de natuur in het algemeen verzamelen en beheren. In 2011 zullen een groot aantal gegevens van vogels van de deelnemende organisaties samengevoegd zijn in een door een netwerk verbonden informatieomgeving. De database is dan publiek toegankelijk via internet.

Onderzoek

Ter voorbereiding van de tentoonstelling en publicatie over Anton Mauve werd onderzoek verricht naar de Haagse Schoolschilders. Mauve, die tot zijn 25ste levensjaar in Haarlem woonde, bleek directe banden met het museum te hebben. Uit het gastenboek is op te maken dat hij het museum minstens twee maal bezocht. In 1855 portretteerde hij bovendien de echtgenote van een van de Directeuren van Teylers Stichting. Dankzij de vergelijking met het in Teylers Museum aanwezige tekeningenalbum van Elias Voet, kon een aantal figuurstudies van Mauve als 'Haarlems' worden aangemerkt.

In het kader van het INCCA (International Network for the Conservation of Contemporary Art) werd onderzoek gedaan naar het materiaalgebruik van hedendaagse kunstenaars uit de eigen collectie. Kunstenaars als Piet Tuylt en Sjoerd Buisman werden hiervoor geïnterviewd. Voor de Teylers Universum-website werden talloze collectie- en archiefstukken op verschillende afdelingen opnieuw bekeken en becommentarieerd. Tijdens dit proces werd onverwachts een vondst gedaan: de aankoopnota van tekeningen uit de veiling van de Dordtse kunstenaar Aert Schouman uit 1793.

In het Archief werden de eerste bezoekersboeken bestudeerd. Hierbij kwamen nieuwe feiten over de bezoekers en het functioneren van het museum in de eerste decennia van Teylers Museum aan het licht.

In het Numismatisch Kabinet werd gestart met een onderzoek naar de herkomst van de collectie. Het is duidelijk geworden dat Pieter Teyler minstens 1.811 munten en penningen bezat waarvan zich er nog 1.623 in het museum bevinden. Ruim 180 objecten bleken in de 19de eeuw verkocht of geruild te zijn om de kwaliteit van zijn collectie te verhogen.

Het Paleontologisch-Mineralogisch Kabinet transcribeerde een groot aantal brieven van voornamelijk Franse wetenschappers waar museum-directeur Martinus van Marum mee in contact stond. Hiermee werd belangrijke informatie verkregen over hoe wederzijdse ruilen van mineralen en fossielen tot stand kwamen.

Prof. dr. Frans van Lunteren bezet sinds 1 september 2007 de de Teyler Leerstoel Geschiedenis van de Natuurwetenschappen aan de Universiteit Leiden. Van Lunteren richt zijn onderzoek op de geschiedenis van de Nederlandse natuurwetenschappen tussen 1815 en 1940 en op Teylers Museum in het bijzonder, waarbij de wisselwerking tussen wetenschap en maatschappij het uitgangspunt is. Op 30 januari hield Van Lunteren zijn oratie *De glimlach van de Cheshire kat: over nut en noodzaak van wetenschapsgeschiedenis*. Binnen de leerstoel is Martin Weiss als promovendus werkzaam. Zijn promotieplaats wordt gefinancierd door Teylers Stichting. Weiss houdt zich bezig met de geschiedenis van Teylers Museum. De ontwikkeling van Teylers Museum als een 18de-eeuws onderzoeksinstituut naar een museum zoals we dat nu kennen, plaatst hij in een internationale context.

Raadpleging van de collectie

Het museum ontvangt geregeld onderzoekers die delen van de collecties komen bestuderen. De collectie prenten en tekeningen en de handbibliotheek van de Kunstverzamelingen werd geraadpleegd door onderzoekers uit binnen- en buitenland, studenten kunstgeschiedenis, kunstenaars en andere geïnteresseerden. Dit waren 128 individuele bezoekers en 89 bezoekers in groepsverband. Hiertussen bevonden zich onder meer conservatoren van binnen- en buitenlandse musea als het Rijksmuseum Amsterdam, Museum of Fine Art Boston en Albertina in Wenen. Instellingen als de Universiteit Leiden, Summer University Amsterdam/Maastricht, Open Universiteit Heerlen en het Kennemer Lyceum uit Overveen brachten groepsbezoeken. Het Papierrestauratieatelier kreeg 48 (internationale) gasten om vakinhoudelijke kennis uit te wisselen.

Het Paleontologisch-Mineralogisch Kabinet werd door externe onderzoekers geraadpleegd inzake de paleontologische lezingen van Martinus van Marum, fossiele resten van schildpadden uit het Krijt, reptilia uit het geologische tijdvak Mesozoïcum en mosdiertjes uit het Maastrichtse Krijt.

Het Fysisch Kabinet werd bezocht en geraadpleegd door een dertigtal personen. De fonauto-graaf en de Hafkenscheidt-collectie waren enkele onderzoeksonderwerpen.

De Leeszaal van de Natuurwetenschappelijke Bibliotheek werd bezocht door bijna 60 onderzoekers. Zij onderzochten onder meer de Ottens atlanten, Tiberius Winkler en de 18de-eeuwse jaargangen van de tijdschriften van de Franse Académie Royale des Sciences.

De collectie van het Numismatisch Kabinet werd geraadpleegd door 7 personen. Hun bezoek was gericht op onder andere een zilveren penning van Teylers Godgeleerd Genootschap en de Engels-Nederlandse oorlogen op penningen en munten uit de verzameling van Charles Guillon.

Ook dit jaar bleek uit de accountantscontrole dat de collectieadministratie en de voorwerpen zelf volledig op elkaar aansluiten.

Bijzondere aanwinsten

Sinds een aantal jaar is Teylers Museum beneficiënt van de BankGiro Loterij. Dankzij deze uiterst genereuze cultuurloterij heeft het museum sinds lange tijd weer een budget voor kunstaankopen en is de kwaliteit van met name de tentoongestelde schilderijen in de Tweede Schilderijenzaal enorm verhoogd.

Daarnaast vormen schenkingen een belangrijke bron van aanwinsten voor alle collectiegebieden. De voortzetting van Teylers Museums traditie om eigentijdse tekenkunst te verzamelen is van groot belang om het contact met hedendaagse kunstenaars te blijven onderhouden. Andere aanwinsten zijn vooral bedoeld om historische lacunes in de collectiegebieden op te vullen.

De afdeling Kunstverzamelingen mocht zich het afgelopen jaar verheugen in een grote hoeveelheid bijzondere aanwinsten. De BankGiro Loterij maakte het mogelijk om de collectie 19de-eeuwse schilderkunst aan te vullen met twee werken. Begin 2009 werd het schilderij *Bloemenmarkt in Den Haag* (circa 1890) van Johannes Christiaan Karel Klinkenberg aangekocht. Dit schilderij maakte begin 20ste eeuw al deel uit van de museumverzameling, maar werd in 1966 – vanwege financiële malaise – afgestoten. Later in het jaar werd *En plein air* (circa 1875) van Paul Joseph Constantin Gabriel verworven. Het werk, dat een in de buitenlucht schilderende kunstenaar

toont, is een belangrijke toevoeging aan de 19de-eeuwse kunstcollectie. Het toont letterlijk de werkwijze die zo kenmerkend was voor Gabriel en zijn collega's uit de Haagse School. Matthijs de Clercq ondersteunde het museum bij de verwerving van een Surinaams reisschetsboek (circa 1850) van Adriaan David van der Gon Netscher. Daarnaast versterkte hij de verzameling oude tekenkunst met de schenking van vijf 16de-eeuwse werken. Hieronder bevond zich *De dronkenschap van Noach* (1550), getekend door de Haarlemse burgermeester Quirijn Dirkzoon Talesius. De intrigerende tekening van een *Wenende bruid* van een anonieme 17de-eeuwse meester, werd geschonken door Monroe Warshaw. Jan Maarten Boll – in juni onderscheiden met een Zilveren Anjer voor zijn inzet voor de Nederlandse kunstwereld – verrijkte de kunstcollectie met drie hedendaagse tekeningen, waaronder een grote tekening van Thierry de Cordier. Ter gelegenheid van het 225-jarig jubileum schonk een particulier negen tekeningen, met onder andere bladen van Jacques de Gheyn.

Een *album amicorum* met werk van onder andere Anton Mauve werd door mevrouw J.B.E. Stokhuyzen geschonken tijdens de Mauve-tentoonstelling. Het album geeft een goed beeld van het Haarlemse kunstleven rond 1850. Uit de nalatenschap van de heer G. Telkamp kreeg het museum onder andere een kleurrijke olieverschildering op papier van Gerhard Richter. Ter gelegenheid van de tentoonstelling *Papieren bomen* breidde kunstenaar Sjoerd Buisman de tekeningenverzameling uit met vijf voorstudies van zijn levende boomsculptuur die groeit in de tuin van Teylers Museum. Een tekening van Judith Macrander die te zien was in de tentoonstelling *Beeldspraak* werd geschonken uit de collectie Hugten en mocht zodoende in het museum blijven.

Met steun van de Stichting Vrienden van Teylers Museum werden dit jaar zestien hedendaagse tekeningen aangekocht. Kunstenaars David Haines, Simon Benson, Aline Thomassen en Koen Delaere zijn nu vertegenwoordigd in de verzameling.

Johannes Klinkenberg, *Bloemenmarkt in Den Haag*, 1880, aankoop mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij.

Thierry de Cordier, *Frankfurter Mann*, 1996, schenking mr. J.M. Boll.

Paul Gabriel, *En plein air*, 1858, aankoop mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij.

Gerhard Richter, *Zonder titel*, 1985, legaat van de heer G. Telkamp.

Mevrouw Roodenburg legt de laatste munt in de vaste opstelling van het Numismatisch Kabinet.

Het Numismatisch Kabinet werd in 2009 verrijkt met diverse schenkingen en enkele aankopen. Edelsmid Lijsbeth Teding van Berkhout schonk zes door haar zelf vervaardigde penningen waaronder enkele unica. De stichting Roodenburg van Looy vulde de collectie aan met de penning *Vrienden van het Amsterdamse bos* (1954–1979). Een Haarlemse huwelijkspenning uit 1731 met een gedicht van Pieter Langendijk werd door het museum aangekocht. De Haarlemmer schreef in 1728 het huwelijksgedicht voor Pieter Teyler en heeft daarom een directe band met de stichter van het museum.

Met steun van de Stichting Victor Heiloo en Stichting Mundo Crastino Meliori kon de Natuurwetenschappelijke Bibliotheek een inventaris van de gewassen uit de botanische tuin van Joseph Graf zu Salm-Dyck verwerven: *Index plantarum succulentarum in horto Dyckensi cultarum* (Aken, 1829). Deze inventaris kwam tot stand op initiatief van Martinus van Marum.

Het Fysisch Kabinet werd dankzij de gift van de heer K. Hofland uitgebreid met een twintigtal vroeg 20ste-eeuwse gloeilampen in hun originele verpakking. Een volledige lijst van aanwinsten staat in bijlage 3.

Elders gepresenteerd

In 2009 werden door de afdeling Kunstverzamelingen 49 objecten in bruikleen afgestaan aan musea in binnen- en buitenland. Voor de tentoonstelling over Jan Lievens in het Rembrandthuis te Amsterdam werden een tekening en twee prenten uitgeleend. Aan het GEM in Den Haag werden vier tekeningen van Emo Verkerk in bruikleen gegeven. De werken werden gepresenteerd in de overzichtstentoonstelling van de betreffende kunstenaar. De Gemäldegalerie Alte Meister in Kassel en het Mauritshuis in Den Haag kregen drie zeldzame tekeningen van Phillips Wouwerman te leen. Ter versterking van de tentoonstelling *From Raphael to Carracci: The art of Papal Rome* in de National Gallery of Canada in Ottawa, werd onder andere een blad van Hendrik Goltzius uitgeleend. Het J. Paul Getty Museum in Los Angeles nam een tekening van Rembrandt en van Abraham Furnerius in bruikleen. De werken waren te zien op de expositie *Drawings by Rembrandt and his pupils; telling the difference*.

Het Paleontologisch-Mineralogisch Kabinet heeft in 2009 een replica van de *Zondvloedmens* in bruikleen gegeven ten behoeve van de Darwin-tentoonstelling in het Natuurmuseum Brabant te Tilburg. Voor de expositie *Van Aap tot Mens. De evolutietheorie in het onderwijs* in het Nationaal Onderwijsmuseum in Rotterdam werden dertien objecten uitgeleend.

Het Numismatisch Kabinet leende de Afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam een gouden penning voor de tentoonstelling *Romeyn de Hooghe*.

Een volledige lijst van inkomende en uitgaande bruiklenen staat in bijlage 4.

Personeel

In het afgelopen jaar werden er, mede op het verzoek van de ondernemingsraad, een aantal maatregelen genomen om de interne communicatie te verbeteren. Zo werden de relevante regelingen voor het personeel digitaal beschikbaar gesteld. In de personeelsvergaderingen kreeg steeds een medewerker het woord om de collega's over zijn specifieke werkzaamheden te vertellen. Alle personeelsregelingen die in de loop der tijd met de ondernemingsraad zijn afgesproken, zijn in 2009 onder de loop genomen en waar nodig aangepast. In het kader van het 225-jarig jubileum werden in december alle (oud)medewerkers uitgenodigd voor een feestelijke avond in het museum. Maar liefst 115 (oud)personeelsleden waren present. Iedere gast kon met zijn (oud)collega's en favoriete museumobject op de foto. Daarnaast kon er genoten worden van oude foto's en films en zelfgeschreven Teyler-liederen.

Formatie

Het totaal aantal FTE's in dienst van het museum op 31 december 2009 was 36,9 (42 personen). Daarnaast zijn er nog 3,24 FTE's (5 personen) werkzaam in het kader van diverse werkgelegenheidsregelingen. Teylers Museum prijst de grote inzet van het personeel en de vrijwilligers: in vergelijking met andere musea worden veel activiteiten door weinigen uitgevoerd. Wanneer de grote groep vrijwilligers en rondleiders wordt meegerekend, zijn er circa 120 personen werkzaam in het museum. Het ziekteverzuim in 2009 was 5,99% tegenover

6,73% in 2008. De hoogte van het verzuim werd mede bepaald door een langdurig, niet arbeidsgebonden ziektegeval.

Personele veranderingen

Op de afdelingen Secretariaat en Financiële administratie heeft in 2009 een kleine reorganisatie plaatsgevonden. Met het aantrekken van een *office manager* met volledige dienstbetrekking,

(Oud)winkelvrijwilligers tijdens het jubileumfeest voor het personeel.

(Oud)medewerkers van de afdeling Beveiliging tijdens het jubileumfeest voor het personeel.

Hilde Werner, heeft de Directie meer secretariële ondersteuning gekregen. Voormalig directiesecretaresse Renske Compagner legt zich nu toe op de evenementenverhuur en de personeelsadministratie.

Eind mei nam Ko van het Nederend afscheid van het museum. Ko van het Nederend hoorde bij de eerste suppoosten die na 1983 werden aangenomen. De vrijgevallen positie is vanaf 1 maart ingenomen door Luc Komduur.

Geert Jan Janse werd in januari aangetrokken om het online-project Teylers Universum te coördineren.

Twee oud-medewerkers van het eerste uur, Joop van Veen en Meike Siewerda, zijn in 2009 gestopt met hun vrijwilligerswerkzaamheden.

Op de afdeling Publiekszaken was marketing- en communicatie-expert Maike Woldring van maart t/m juli interim hoofd Publiekszaken. Fieke Kroon, medewerker Educatie, is per 1 september waarnemend hoofd Publiekszaken. Dezelfde afdeling werd versterkt door Tanya Groesbeek die onder andere publieksonderzoeken uitvoert. Nelleke van Bladeren-Viëtor is als vrijwilliger komen werken in het Archief. De winkel is versterkt met vrijwilliger Ton Voets.

Voor zowel digitaliseringwerkzaamheden als begeleiding van groepen in het Lab is afgelopen jaar een aantal oproepkrachten aangenomen.

Verschillende stagiaires waren in 2009 actief op diverse afdelingen, afkomstig van instellingen als het ECL Haarlem en Northumbria University.

Ondernemingsraad

De volgende zaken hadden in 2009 de aandacht van de OR: het sociaal beleid, huisvesting, veiligheidszorg en de positie van de stagiaires en vrijwilligers. Er kwam een update van de Risico Inventarisatie en Evaluatie tot stand. Op initiatief van de OR kregen de medewerkers de gelegenheid om deel te nemen aan het Nationale Fietsenplan. De OR ging samen met de directie op cursus. Dit had tot onmiddellijk resultaat dat de agenda efficiënter werd opgesteld.

De OR nam ook deel aan het OR-platform van de Vereniging van Rijksge subsidieerde Musea. Twee OR-leden namen deel aan het landelijk overleg voor de nieuwe cao.

Het overleg met de directie vond 5 maal plaats, de raad vergaderde 10 maal. Op 26 maart werd met de achterban vergaderd.

De OR was in 2009 als volgt samengesteld:

Fieke Kroon, voorzitter
Frans Loerakker, vice-voorzitter
Bea de Koning, secretaris

Financieel verslag

Verslag van de Raad van Toezicht

In het jubileumjaar 2009 heeft het museum veel bezoekers getrokken. Na de opening van de Nieuwbouw in 1996 en de Michelangelo-tentoonstelling in 2005 is het nog niet zo druk geweest. De tentoonstelling met werken van Mauve was een grote publiekstrekker maar ook bij de exposities *De exotische mens* en *Noachs ark* kwamen er meer bezoekers dan verwacht. De toename van het bezoek heeft mede geleid tot een positief exploitatiesaldo. De algemene reserve is voor het eerst in jaren weer gestegen en dat beoordeelt de Raad van Toezicht positief. De hoogte van deze reserve is echter nog niet op het noodzakelijke niveau.

De Raad van Toezicht kwam drie keer in vergadering bijeen. De voorzitter heeft ter voorbereiding van de vergaderingen regelmatig contact gehad met de directeur/bestuurder. De jaarrekening 2008 en de begroting 2010 werden door de Raad in vergadering vastgesteld. Er is over de jaarrekening een gesprek geweest tussen de accountant en de penningmeester. De directeur/bestuurder en het hoofd Bedrijfsvoering waren hierbij aanwezig. De accountant heeft zich in dat gesprek positief uitgelaten en heeft bij de jaarrekening een goedkeurende verklaring verstrekt.

De Raad heeft zich in het verslagjaar bezig gehouden met Cultural Governance. Dit heeft geleid tot vaststelling van een reglement voor de Raad. De uitbreiding van de Raad met een zesde lid is besproken met Teylers Stichting en ook de minis-

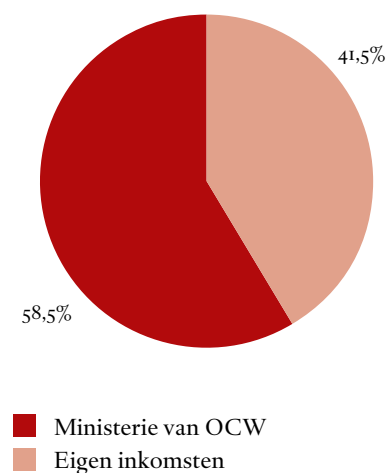
ter van OCW heeft zijn goedkeuring hieraan verleend. De Raad heeft gezocht naar een directeur van een onderwijsinstelling die nauw verbonden is met het middelbaar onderwijs in Haarlem en omgeving. Er zijn met een aantal kandidaten gesprekken gevoerd. In de laatste vergadering in december is besloten mev. A.M.M. Kruijff aan te stellen als nieuw lid van de Raad. Mevr. Madelon Kruijff is rector van het Teyler College te Haarlem. Met haar kennis van educatie en onderwijs is de expertise binnen de Raad van Toezicht aanmerkelijk versterkt. Penningmeester en vice-voorzitter de heer K.J. Storm is door de leden van de Raad herbenoemd tot 3 december 2011.

Vanaf 10 december 2009 werd het 225-jarig bestaan van de Ovale Zaal uitbundig gevierd. In het bijzonder de wijze waarop de zaal is geres- taureerd heeft enthousiaste reacties uitgelokt. Het verheugt de Raad dat restauraties aan de gebouwen met verve ter hand zijn genomen. Dat dit financieel mogelijk is, komt door de structurele bijdragen die het Ministerie van OCW en Teylers Stichting met ingang van dit jaar hebben verleend. Ook bedrijven en particulieren hebben de restauratie van de zaal mogelijk gemaakt. De Raad is veel dank verschuldigd aan al deze begunstigers.

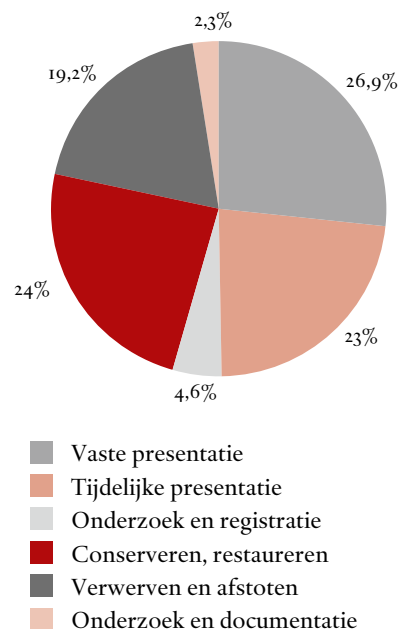
De Raad van Toezicht van de Stichting tot Beheer en Instandhouding van Teylers Museum:

Mr. J.M. Boll, voorzitter
Drs. K.J. Storm, vice-voorzitter en penningmeester
Mevr. drs. J.R. Beets-Hehewerth
Prof. dr. R.H. Dijkgraaf
Mr. J.J. van Es

Verhouding subsidie OCW/
eigen inkomsten 2009

Uitgave naar functie 2009

Toelichting op de jaarrekening 2009

Voor het eerst sinds 2005 is het exploitatieresultaat weer positief. Het hoge bezoekersaantal en de verhoging van de restauratie- en onderhoudsbudgetten hebben daartoe bijgedragen. Dankzij de verhoogde structurele bijdragen van het Ministerie van OCW en Teylers Stichting was het mogelijk de restauratieprojecten planmatig aan te pakken.

Daarnaast was het museum succesvol in het verwerven van bijdragen van fondsen voor de afzonderlijke tentoonstellingen. De Turing Foundation, het VSB Fonds, de Mondriaan Stichting en de Stichting Zabawas hebben financiële steun ver-

leend voor de tentoonstellingen. De BankGiro Loterij schonk ook dit jaar weer een bedrag van 200.000 euro voor uitbreiding van de collectie. Het aandeel eigen inkomsten ten opzichte van de subsidie van OCW komt ruimschoots uit boven de door dit ministerie gestelde norm. Door de verwerving van onder andere twee schilderijen en een aantal tekeningen steeg de post Aankopen aanzienlijk. De financiële en economische crisis werd in 2009 voor het eerst merkbaar: de inkomsten uit fotoverkoop daalden fors, er werden minder zalen verhuurd en bedrijven leverden geen sponsorbijdragen.

Door dit eenmalige positieve resultaat kon het eigen vermogen stijgen. Het eigen vermogen van Teylers Museum heeft een zogenaamde bufferfunctie en een financieringsfunctie.

De bufferfunctie houdt in dat het benodigd vermogen een omvang dient te hebben om minimaal een jaar discontinuïteit in de exploitatie op te vangen, maar ook om tegenvallers inzake onderhoud en restauratie het hoofd te kunnen bieden. Het museum is zelf volledig verantwoordelijk voor het onderhoud en restauratie van het monumentale museumcomplex.

De financieringsfunctie houdt in dat het museum voor financiering van vaste activa aangewezen is op eigen vermogen omdat er geen beroep kan worden gedaan op de kapitaalmarkt, aangezien er geen langdurige subsidietoezegging is. In de toekomst zullen deze functies nader gekapitaliseerd moeten worden. Voor het moment is het duidelijk dat de hoogte van het eigen vermogen onvoldoende is om beide functies te kunnen vervullen.

Winkel

De winkel van Teylers Museum, Kunst & Natuur, is een commerciële activiteit van het museum die uitsluitend kan draaien dankzij een enthousiaste en betrokken groep van vrijwilligers.

De winst uit winkelverkoop steeg in 2009 met meer dan 20% ten opzichte van het vorige jaar. De omzet per volwassen bezoeker steeg van 2,93 euro in 2008 naar 3,26 euro in 2009. Tijdens de tentoonstelling over Anton Mauve werd het winkelaanbod uitgebreid met diverse items. De bijbehorende tentoonstellingscatalogus moest vanwege de grote belangstelling herdrukt worden.

Museumdirecteur Marjan Scharloo overhandigde op 18 september het eerste exemplaar van de Mauve-catalogus aan Burgemeester Bernt Schneiders.

Financieel overzicht

Exploitatierekening	2009	2008
baten (in €)		
Subsidies	3.007.109	2.433.347
Eigen inkomsten	2.133.602	1.477.816
Vrijval uit voorzieningen	590.205	497.985
	5.730.916	4.409.148
lasten (in €)		
Personeelskosten	1.996.172	1.754.809
Afschrijvingen	622.835	501.619
Huur/beveiliging	174.507	177.371
Aankopen	858.000	298.000
Overige lasten	1.915.561	1.756.110
	5.567.575	4.487.909
Baten/lasten voorgaande jaren	0	25.192
Mutatie aankoopfonds	1.555-	1.184-
Resultaat	161.786	54.753-
Balans per		
debet (in €)		
Vaste activa	5.046.479	5.026.632
Vlottende activa	227.897	195.345
Vorderingen	524.123	575.851
Liquide middelen	1.303.132	835.592
	7.101.630	6.633.420
credit (in €)		
Eigen Vermogen	486.051	305.285
Bestemmingsfonds OCW	0	18.981
Bestemmingsfonds instandhouding/restauratie	142.877	0
Egalisatiereserve	4.356.923	4.819.026
Aankoopfonds	80.888	66.483
Voorzieningen	571.192	506.937
Langlopende schulden	378.942	0
Kortlopende schulden	1.084.759	916.707
	7.101.630	6.633.420

Stichtingen

Teylers Stichting

De door Pieter Teyler van der Hulst (1702-1778) bij testament in het leven geroepen Teylers Stichting, ter ondersteuning van behoeftigen en ter aanmoediging van godsdienst, wetenschap en kunst, is eigenaar van het gebouw en de collecties van Teylers Museum. De stichting is ook verantwoordelijk voor Teylers Hofje, de twee reeds in Teylers testament genoemde genootschappen, te weten het Godgeleerd Genootschap en het Tweede Genootschap, en voor de Teyler Leerstoel aan de Universiteit Leiden. Teylers Stichting heeft sinds 1981 – het jaar waarin Teylers Museum structurele overheidssubsidie toegekend kreeg – het beheer van het museum door middel van een convenant overgedragen aan de Stichting tot Beheer en Instandhouding van Teylers Museum. Teylers Stichting wordt, zoals in het testament bepaald, bestuurd door een college van vijf directeuren. In 2009 hadden hierin zitting: Mevr. drs. J.R. Beets-Hehewerth
Mr. J.J. van Es, presiderend directeur
Mr. J.E. Trip, penningmeester
Mevr. R.A.M. van Voorst van Beest-Gunst, secretaris
Mr. C.G.A. van Wijk

Gelieerde Stichtingen

Teylers Museum Fonds

De doelstellingen van het Fonds zijn het bevorderen van het zelfstandige voortbestaan van Teylers Museum en het bevorderen van het bezoek aan Teylers Museum door een zo breed mogelijk publiek. Dit doel tracht het Fonds te bereiken door onder andere het bijeenbrengen en beheren van een kapitaal en het aanwenden van een deel van de inkomsten uit dit kapitaal ten behoeve van projecten van Teylers Museum. Het aantal vaste schenkers aan het Fonds nam toe van 64 in 2008 tot 68 in 2009.

Op 12 oktober werd een kunstbeschouwing georganiseerd in de Grote Herenkamer, voor een select gezelschap van die Sterrenwachtleden die Teylers Museum al 10 jaar steunen.

De jaarlijkse Sterrenwachtbijeenkomst werd gehouden op 9 november en stond in het teken van het 225-jarig jubileum van de Ovale Zaal. Op deze avond werd een lijn getrokken uit het verleden naar het heden. Mevrouw dr. Debora Meijers van de Leerstoelgroep Kunstgeschiedenis van de Nieuwste Tijd van de Universiteit van Amsterdam sprak over het ideale museum in de 18de eeuw. Valentijn Bijvanck, inhoudelijk directeur van het Nationaal Historisch Museum, vertelde over het ideale museum van nu. Aansluitend werd de Ovale Zaal bezocht.

Op het Galadiner in 2008 werd een diner op de Sterrenwacht (boven op het dak van de Ovale Zaal) verloot. In 2009 verzilverde de familie Norbruis hun winnende lot.

De eerste fase van de restauratie van de Ovale Zaal werd in 2009 met succes afgerond. Deze restauratie is mede mogelijk gemaakt door de opbrengst van het Galadiner dat door Teylers Museum Fonds in 2008 werd georganiseerd. Mevrouw dr. A.A. Polak-Vogelzang heeft Teylers Museum Fonds op bijzonder genereuze wijze begunstigd in haar testament. Deze nalatenschap is in 2009 ontvangen.

Het bestuur van Teylers Museum Fonds was als volgt samengesteld:
Mevrouw Mr. P.W.M. Borghouts-De Wolf msm, voorzitter
Ir. C. van Bladeren
Mevrouw mr. A.M. Davina
Mr. J.J. van Es, namens Teylers Stichting
De heer H. Gobes (t/m 14 december)
Mr. Th. W. van Grafhorst
Mevrouw G.A. Lindenbergh-Sluis
Mr. J.E. Trip, namens Teylers Stichting
Mr. M.J. Wesseling, penningmeester

Stichting Vrienden van Teylers Museum

De Stichting Vrienden van Teylers Museum ondersteunt op vele manieren de activiteiten van het museum en levert jaarlijks een bijdrage om een uitbreiding van de eigentijdse tekenkunst mogelijk te maken. De Vrienden ondersteunen ook het kwartaalblad *Teylers Magazijn* door middel van een gegarandeerde afname. Daarnaast bekostigt de stichting de wekelijkse rondleiding Zwaan-Kleef-Aan, een gratis tour langs de hoogtepunten van het museum op zondagmiddag. Tot slot is de stichting betrokken bij de jaarlijkse uitgave in de Teylers Museum Reeks dat elk jaar een ander deel van de collectie van Teylers Museum belicht. In 2009 verscheen *De Zondvloedmens* van Bert Sliggers.

Het jaar 2009 werd afgesloten met 1.306 Vrienden, waarvan er 203 Vriend voor het Leven zijn.

Op 14 maart werd de Nieuwe Vriendenavond georganiseerd. De bijeenkomst was een welkom aan 67 nieuwe Vrienden.
Op 18 april vond de VoorjaarsVriendendag plaats. De voorzitter deed verslag over het jaar 2008 waarbij hij onder andere het verheugende nieuws bracht dat de donaties sterk gestegen waren omdat veel Vrienden meer geld doneren dan de minimale bijdrage. Gastspreker Nico van Straalen, hoogleraar dierecologie, gaf de lezing *Meer dan Darwiniaanse evolutie: hoe de mens op verschillende manieren mens werd*.

Op 14 oktober werd een de jaarlijkse Vrienden-excursie georganiseerd, dit keer naar het Gooi. Ruim 50 Vrienden volgden het programma over Anton Mauve in Singer Laren.
De NajaarsVriendendag op 14 november 2009 stond in het teken van het 225-jarig jubileum van de Ovale Zaal. Bouwhistorische onderzoekers Annemarie ten Cate en Hans van der Wiele vertelden over hun bevindingen en de restauratie

David Haines, *Smoking and sneakers*, 2009, aangekocht met steun van de Stichting Vrienden van Teylers Museum.

van de zaal. Aansluitend kregen Vrienden in kleine groepen een kijkje achter de schermen. Maar liefst 300 Vrienden bezochten deze Vriendendag.
Het bestuur van de Stichting Vrienden van Teylers Museum was eind december 2009 als volgt samengesteld:
Mr. Th. van Grafhorst, voorzitter
Mevr. M.I. Adriaanse, secretaris
Drs. J. Reesink, penningmeester
Mevr. J. Bonset, bestuurslid evenementen
Mevr. drs. M. Th. Naber, lid namens het museum
Mevr. drs. F. E. Kroon, plaatsvervangend lid namens het museum (vanaf 1 september)

Stichting Van Regteren Altena-Loman Fonds

De stichting heeft als doel het verlenen van financiële steun aan Teylers Museum voor uitbreiding van de collecties tekeningen en prenten, munten en penningen, fossielen en mineralen, boeken voor de handbibliotheken en voor de Natuurwetenschappelijke Bibliotheek. De stichting heeft in 2009 een bijdrage geleverd aan de aankoop van een tekening. Het bestuur van het

Van Regteren Altena-Loman Fonds is in 2009 één maal bijeengekomen en was als volgt samengesteld:
Mevr. drs. F. van Regteren Altena, voorzitter
Mevr. drs. M. Scharloo, penningmeester/secretaris
Mr. J.E. Trip, bestuurslid

Stichting Roodenburg van Looij

De stichting heeft ten doel het verkrijgen, bewaren, beheren, uitbreiden en in stand houden van de muntenverzameling, schilderijenverzameling en de andere verzamelingen op het gebied van kunst, kunstnijverheid en boeken, bijeengebracht door de heer Willem Roodenburg Senior, de heer drs. Willem Roodenburg Junior en mevrouw Anna Elisabeth Roodenburg – van Looij. De stichting tracht haar doel o.a. te bereiken door haar verzamelingen onder te brengen in Teylers Museum. De overdracht van dit langdurig bruikleen werd op 8 april feestelijk gevierd met de opening van een speciale tentoonstelling. Het bestuur was als volgt samengesteld:
Mevr. A.E. Roodenburg - van Looij
Mr. J.E. Trip, namens Teylers Stichting
Drs. C. baron van Tuyll van Serooskerken

Stichting Fonds Matthijs de Clercq

De in 2004 opgerichte stichting heeft als doel het verlenen van financiële steun aan Teylers Museum voor uitbreiding van de tekeningencollectie. Het kapitaal van de stichting is bijeengebracht door de heer Matthijs de Clercq. Alleen de opbrengsten uit het kapitaal kunnen worden aangewend voor de collectievorming. In 2009 werden geen aankopen gedaan die gefinancierd werden door deze stichting. Het bestuur was

als volgt samengesteld:
Matthijs de Clercq,
Mevr. drs. M. Scharloo, penningmeester/
secretaris
Dr. M.C. Plomp

Overige Stichtingen

Stichting Circusarchief Jaap Best

De doelstelling van deze stichting is het bewaren, beheren, onderhouden en in stand houden, aanvullen en uitbreiden en voor een breed publiek toegankelijk maken van de verzameling circus-affiches van Jaap Best. Omdat deze collectie niet binnen de primaire doelstelling van het museum

past, ontvangt Teylers Museum een vergoeding van de stichting voor de opslag en het beheer van de collectie. De collectie wordt gepresenteerd op de website www.circusmuseum.nl. Met 7.356 circus-posters en 7.931 circusfoto's is de site het grootste virtuele circusmuseum ter wereld. In 2009 bezochten 24.617 mensen uit de hele wereld de site die samen 638.591 pagina's bekeken. De website werd uitgebreid met een forum. Van mevrouw H.J.M. Best ontving de stichting in 2009 een genereuze schenking van 30.000 euro. Het bestuur kwam in 2009 drie keer bijeen en was als volgt samengesteld:
Mevr. H.J.M. Best-Otte, voorzitter
Mevr. drs. M. Scharloo
B.C. Sliggers
Mr. H.J. Voogd, penningmeester/secretaris

Bijlagen

Bijlage 1 Tentoonstellingen

Tentoonstellingszaal

t/m 4 januari
Fotopioniers op wereldreis

17 januari t/m 10 mei
De exotische mens. Andere culturen als amusement

28 mei t/m 6 september
Noachs ark. Op weg naar Darwin

vanaf 18 september
Mauve

Prentenkabinet

t/m 22 februari
Tekeningen uit Emilia. Italiaanse meesterwerken uit de 16de en 17de eeuw

28 februari t/m 7 juni
Papieren bomen

13 juni t/m 30 augustus
Beeldspraak. De Amsterdamsche Prentkring in getekende dialoog met Teylers Museum

Vanaf 18 september
Mauve en Van Gogh

Boekenkabinet

t/m 4 januari
Fotopioniers op wereldreis

17 januari t/m 10 mei
De exotische mens. Andere culturen als amusement

29 juni t/m 15 november
Apen

vanaf 24 november
Darwin vertaald!

Penning- en Muntenvitrine

t/m 10 maart
Natuurlijk gedragen

13 maart t/m 4 oktober
Help, het geld is op! Noodmunten uit de Tachtigjarige Oorlog

Vanaf 6 oktober
Teylers oudste verzameling. Eigentijdse penningkunst uit de 18de eeuw

Voorzaal

19 juli t/m 16 augustus
Haute Couture van Edwin Oudshoorn

Bijlage 2

Lezingen door externe personen, in samenwerking met Teylers Museum

Onterecht onderbelicht – het oeuvre van Christoffel Adolphi, een stempelsnijder en medailleur uit de Gouden Eeuw, drs. A. Pol, Teylers Tweede Genootschap, 25 januari.

Hedendaagse interpretaties van de exotische mens, drs. Saskia Beckeringh, 15 februari

Tsunami en Theodicee, dr. A.G. Hoekema, Teylers Godgeleerd Genootschap, 22 februari.

El Negro en jij, Frank Westerman, 15 maart.

Symposium *De ethiek van het verzamelen en tentoonstellen*, georganiseerd door Teylers Museum met dagvoorzitter Eltje Bos en een inleiding door Bert Sliggers op 23 maart. Voordrachten: *Passen en meten. Over onderscheidende kennis*, Prof. dr. Susan Leg  ne; *De wetenschappelijke studie van de exotische mens in België*, dr. Maarten Coutenier; *Bestudering en beheersing*, Prof. dr. Raymond Corbey; *Een lege blik vol kennis. Nieuw leven in antropometrische portretten*, drs. Linda Roodenburg; *Het ruikt hier naar mensenvlees*, Prof. dr. Gerard Rooijakkers.

De exotische mens in de kunst, drs. Esther Schreuder, 5 april.

Een onwillige en woeste bende, de 28 tentoongestelde Surinamers van 1883, Stevo Akkerman, 26 april.

De moderne mammoetjager, Dick Mol, 7 juni.

Verdwenen dieren, Remie Bakker, 16 augustus.

Lisa Wade leest voor, drs. Lisa Wade, 6 september.

Anton Mauve in Amerika, prof. dr. Petra Ten-Doesschate Chu, 20 september.

Darwins nobele streven, James Moore, in samenwerking met Athenaeum Boekhandel, 1 oktober.

Uitreiking Gouden Erepenning van Teylers Tweede Genootschap aan dr. D.M. Baneke, 9 oktober.

Mauve en Van Gogh, drs. Sjraar van Heugten, 1 november.

Mauve en Tussen Kunst & Kitsch, Willem de Winter, 12 november.

Het Darwinjaar 2009, Jan Marijnissen, 24 november.

Een ongemakkelijke relatie: de evolutietheorie en het grote publiek, prof. dr. R.P.W. Visser, Teylers Tweede Genootschap, 29 november.

The Teyler Museum, feestrede door Neil MacGregor, 10 december.

Spanning en sensatie. Elektriciteit in de 18de eeuw, prof. dr. Frans van Lunteren, 20 december.

Inleidingen bij de openingen van tentoonstellingen

De exotische mens. Andere culturen als amusement, *Kijken naar levende mensen*, Ileen Montijn, historica en schrijfster, *Openingstoespraak*, Bert Koenders, minister voor Ontwikkelingssamenwerking, 17 januari.

Noachs ark. Op weg naar Darwin, *Mini-Darwincollege*, Ronald Plasterk, minister van Onderwijs Cultuur & Wetenschap,

Ooggetuige van de zondvloed, Frank Westerman, auteur, 27 mei.

Mauve, *Anton Mauve en de kunstmarkt*, Jop Ubbens, directeur veilinghuis Christie's, 19 september.

Bijlage 3

Aanwinsten

Numismatisch kabinet

Coutier, Cornelis, of 'meester B.', penning op het zilveren huwelijk van Hermanus Koster en Klazina Post en het huwelijk Maria Koster en Izaäk van Westerkappel, 6 juni 1731, gevierd te Haarlem. Met een gedicht door Pieter Langendijk, zilver, gegoten en gegraveerd, 1731.

Curreli, Graziella (1960-), penning, *Lieven de Key*, brons, 2009, cultuurprijs uitgereikt door de stad Haarlem.

Graafschap Holland, *gouden schild* van Willem VI van Beieren, goud, z.j. (1411-1414); Provincie Holland, *Gorcumse rozenobel* met Groningse klop, goud, z.j. (  1585-1590), en Koninkrijk Holland, Lodewijk Napoleon (1806-1810), *tien stuiver*, zilver, 1809, aanvulling op bruikleen collectie Roodenburg.

Kirkwood & Son, Alexander, penning, *XIV internationaal numismatisch congres*, brons, 2009.

Niessen, Richard (1972-) en De Vries, Esther, vijf euro *Nederland – Japan*, eerste slag.

Pant, van der, Theresia (1924-), penning *Vrienden van het Amsterdamse bos 1954-1979*, schenking mevr. Roodenburg.

Stamatopoulos, George, twee euro 'tien jaar *Economische Monetaire Unie 1999-2009*', eerste slag.

Teding van Berkhout, Lijsbeth (1946-), zes penningen uit de periode 1978-2005: *souvenir d'une jeunesse*, messing, z.j.; *vierkant gesmeed dik/dun*, koper, z.j.; *penning rond*, koper, z.j., *buizen geregen*, brons, z.j., *speelvorm "de kikker"*, koper, z.j. en *penning met vele vlakken*, koper, z.j. (  1980) schenking van de kunstenaar.

Tienhoven, van, Ronald (1956-), en Hans van Houwelingen (1957-), vijf euro 'Manhattan 1609-2009', eerste slag.

Zegveld, van, J.Ph. (1903-1992), penning *spoorwegstaking 17-9-1944*, brons, 1945, schenking mevr. De Koning-Pater.

Kunstverzamelingen

Schilderijen

Klinkenberg, Johannes Christiaan Karel (1852-1924), *Bloemenmarkt in Den Haag*, 1880, aangekocht met steun van de BankGiro Loterij en Stichting Gifted Art.

Gabriel, Paul Joseph Constantin (1828-1903), *En plein air*, 1858, aangekocht met steun van de BankGiro Loterij.

Tekeningen

* Aangekocht met steun van de Stichting Vrienden van Teylers Museum

Akkerman, Philip (1957), *Zelfportret*, 2006, schenking kunstenaar.

Andriessen, Anthonie (1746-1813), *Jongen met hond*, 1766, schenking particulier.

Anoniem (18de eeuw), *Handschrift met tekeningen van rupsen*, 1754, omgeving Vincent Jansz. van der Vinne.

Anoniem (16de eeuw), *Heilige Mattheus (of Matteus)*, 1588, schenking particulier.

Anoniem (16de eeuw), *Heilige Marcus*, 1588, schenking particulier.

Anoniem (16de eeuw), *Heilige Lucas*, 1588, schenking particulier.

Anoniem (16de eeuw), *Heilige Johannes*, 1589, schenking particulier.

Anoniem (17de eeuw), *De wenende bruid*, 1600, schenking Monroe Warshaw, New York.

Anoniem (17de eeuw), *Doorlopende kalender in geornamenteerd kader*, 1682, schenking particulier.

Anoniem, *Slemppartij*, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Beelaerts, Elena (1971), *Love 15 (Magnolia)*, 2007, schenking mr. J.M. Boll.

Benson, Simon (1956), *No Resting Place_Black Judgement*, 2009*, *Zonder titel (Liebespfand)*, 2001*, *Zonder titel (‘Traumversunken’)*, 2001*, *Zonder titel (You spoke to me but I couldn’t hear you)*, 2001*.

Buisman, Sjoerd (1948), vier *Schetsen voor ‘Tree on legs’*, 1996, *Tilia Europea*, 2003-11, *Wilgetak met knoop*, 1976, *Populus italica horizontalis*, *Zonder titel (Muiderslot)*, 1972, *Zonder titel*, 1972, *Boomstudie*, 2008, schenking kunstenaar.

Coopse, Pieter (1638/40-1673), toegeschreven aan, *Rivierlandschap met twee bootjes*, 1657, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Cordier, Thierry de (1954), *Frankfurter Mann*, 1996, schenking mr. J.M. Boll.

Crabeth, Dircks Pietersz.- atelier (16de eeuw), *De slapende Tobit*, 1545, *Jezus getuigt van Johannes de Doper* (Matth. 11:7-15), 1545, *Genezing van Petrus’ schoonmoeder in Capernaum* (Matth. 8:14-15), 1545, schenking Matthijs de Clercq, New York.

Delaere, Koen (1970 -), *Zonder titel*, 2006*.

Diepenbeeck, Abraham (1596-1675), *Een allegorie*, 1650, schenking Matthijs de Clercq, New York.

Diepenbeeck, Abraham (1596-1675), toegeschreven aan, *Knielende monnik voor Maria en kind*, 1616, *Knielende monnik voor Maria en Jozef op een wolk*, 1616, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Disler, Martin (1949-1996), *Zonder titel*, 1985, legaat G. Telkamp.

Emsbach, Bea (1965), *Weidenkorb (serie Fremde Frauen)*, 2005*, *Zonder titel (neuzen)*, 1994*, *Zonder titel (2fig_2hfd)*, 1994*, *Zonder titel (4 kids)*, 1994*.

Faber, Johan (John) I (1650 of 1660-1721), *Portret van Johan van Oldenbarnevelt*, 1693, schenking particulier.

Gellée, Claude (1645-1682), toegeschreven aan, *Thermen van Caracalla*, 1625, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Gheyn II, Jacques de (1565-1629), *Studie van een man en een vrouw*, 1585, *Studiekop van een jonge-man*, 1585, schenking particulier.

Gon Netscher, Adriaan David van der (1811-1897), *Reisschetsboek*, 1843, aangekocht met steun van Matthijs de Clercq en C. van Bladeren.

Goudt, Hendrik (1585-1630), *Vijf figuren*, 1605, schenking particulier.

Grave, Joshua de (1643-1712), toegeschreven aan, *Bij Tergouw*, 1663, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Hagenaar, Jasper (1977), *Zonder titel (Wolf)*, 2008, *Zonder titel (Hert)*, 2006.

Haines, David (1969), *Smoking and sneakers 02*, *Boy forced to sniff sneaker*, 2009*, *Smoking and sneakers 01*, 2009*.

Hoytema, Theodoor van (1863-1917), *Hanenkop*, 1893, aangekocht met steun van het Van Regteren Altena - Loman fonds.

Kirkeby, Per (1938), *Salzburg*, 1984, legaat G. Telkamp.

Lombard, Lambert (1505-1566), *Studie met 4 figuurtjes*, 1525, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Neyts, Gillis (1623-1687), *Boslandschap*, 1643, schenking Joseph F. McCrindle Foundation.

Olthuis, Norbert (1925-2009), *Schetsboek Italië*, 1956, *Schetsboek Circus Strassburger*, 1958-’59, *Schetsboek Nederland*, 1965, *Schetsboek Kreta*, 1970, *Schetsboek Conque*, 1978, *Schetsboek Toscane*, 1989, *Schetsboek Montserrat*, 1998, legaat Norbert Olthuis (1925-2009).

Otto, Peter (1955), *Opheffing van vredessymbool*, 2009*.

Thomassen, Aline (1964), *Vrouwsportret (nr. 17)*, 2008*.

Hemert, Frank van (1956), *Zonder titel*, 2009.

Horvers, Toine (1947), *Intimate self-portrait*, 2005, schenking kunstenaar.

Jack, Robert (1971), *Until it hits*, 2003, schenking mr. J.M. Boll.

Jong, Lambertus de (1838-1923), *Marine*, 1856, *Stilleven met fruit en gevogelte*, 1880, schenking mevr. J.B.E. Stokhuyzen.

Macrander, Judith (1971), *Zonder titel*, 2006, schenking Collectie van Hugten.

Mauve, Anton (1838-1888), *Portret van Willem de Jong*, 1865, *Landschap*, 1856, schenking mevr. J.B.E. Stokhuyzen.

Netscher, Constantijn (1668-1723), *Twee kinderen in een tuin*, 1688, schenking Matthijs de Clercq, New York.

Peizel, Bart (1887-1974), *Gezicht op het Spaarne en Teylers Museum*, 1907, schenking particulier.

Richter, Gerhard (1932), *Zonder titel*, 1985, legaat G. Telkamp.

Snellen van Vollenhoven, Samuel Constant (1816-1880), *Vlaamse gaai*, 1835, schenking particulier.

Talesius, Quirijn Dirkszoon (1505-1573), *De dronkenschap van Noach*, 1525, schenking Matthijs de Clercq, New York.

Tuytel, Piet (1956), *Zonder titel*, 1985, schenking verzameling Lagerwaard-Siertsema.

Velde, Willem II van de (1633-1707), *Zeegezicht*, 1653, schenking particulier.

Verschuur, Wouterus (1812-1874), *Album Amicorum van Lambertus de Jong*, 1855, schenking mevr. J.B.E. Stokhuyzen.

Vinne, Laurens Vincentsz. van der (1658-1729), *Landschap bij Bloemendaal*, schenking particulier.

Werbachowska, Alicja (1939), *Kunstenaarsboekje 'Fossielen'*, 1994*.

Zeniuk, Jerry (1945), *Austin Hill Vermont*, 1988, legaat G. Telkamp.

Grafiek

Clermans, J.B. (werkzaam 1826 - 1839), *Het Hofje van Tyler*, 1826.

Emrik & Binger, *Teylers Fundatie aan het Sparen*, in 1886, 1886.

Heyboer, Anton (1924-2005), *Zonder titel*, 1961, legaat G. Telkamp.

Passe I, Crispijn van de (1564-1637), *De zondvloed*, 1590, schenking Monroe Warshaw, New York.

Natuurwetenschappelijke Bibliotheek

Blanckaert, C., e.a., *L'Encyclopédie Méthodique* (1782-1832), Genève, 2006.

Bijker, S., e.a., *Wezen en weldoen*, Hilversum, 2009.

Dryer, Ch.R., *Lessons in physical geography*, New York etc., 1901, schenking G.C. Cadée.

Forbes, R.J., *Geschiedenis van natuurwetenschap en techniek*, Soest, 1965.

Koning, J. de, e.a. ed., *Drawn after nature*, Zeist, 2008, schenking G.C. Cadée.

Mason Good, J. , *The book of nature*, London, 1834, schenking G.C. Cadée.

F. Nansen, F., *Vers le Pôle*, Paris, 1897, schenking G.C. Cadée.

Plaszmann, J., e.a., *Himmel und Erde*, Wien, z.j., schenking A. Staden.

Reinhardt, L., *Vom Nebelfleck zum Menschen*, München, 1911, schenking A. Staden.

Rouch, J., *Le Pôle Sud*, Paris 1921, schenking G.C. Cadée.

Rymer Jones, Th., *The aquarian naturalist*, London, 1858, schenking G.C. Cadée.

Salm-Reifferscheid-Dyck, J., *Index plantarum succulentarum*, 2 exx, Aken, 1829, verworven met steun van Stichting Victor Heiloo en Stichting Mundo Crastino Meliori.

Vanpaemel, G., *De mechanistische natuurwetenschap aan de Leuvense artesfaculteit* (1650-1797), Leuven, 1985.

Wilhelm Meyer, G., *Das Weltgebäude*, Leipzig/Wien, 1908, schenking A. Staden.

Fysisch Kabinet

Handstereokijker “The Perfecscope” met foto’s, 1900, schenking C. van der Hout.

Verzameling vroeg 20ste-eeuwse gloeilampen van Siemens & Halske, Osram, Widia en Philips, schenking K. Hofland.

**Bijlage 4
Bruiklenen**

Uitgaande kortlopende bruiklenen

Nederland

Amsterdam, Bijzondere Collecties UvA, *Romeyn de Hooghe*, 1 gouden penning, 1702.

Amsterdam, Museum Het Rembrandthuis, *Jan Lievens* (1607-1674), 1 tekening en 2 prenten van Jan Lievens.

Amsterdam, Rijksmuseum Amsterdam, *Hendrick Avercamp* (1585-1634). *De kleine ijstijd*, 3 tekeningen van Hendrick Avercamp.

Amsterdam, Museum Van Loon, *Jurriaan Andriessen* (1742-1819), 1 prent van François Philippe Charpentier.

Amsterdam, Stadsarchief Amsterdam, *Kapitaal Amsterdam*, 1 tekening van Vincent Laurensz. van der Vinne.

Delft, Museum Paul Tetar van Elven, *W.H. Schmidt* (1809-1849), 1 tekening van Willem Hendrik Schmidt.

Den Haag, GEM museum voor actuele kunst, *Emo Verkerk – de honderd mooiste tekeningen*, 4 tekeningen van Emo Verkerk.

Den Haag, Mauritshuis, *Jacob van Ruisdael in Bentheim*, 1 tekening van Anthonie Waterloo.

Den Haag, Mauritshuis, *Philips Wouwerman* (1619-1668) - *venue II*, 3 tekeningen van Philips Wouwerman.

Den Haag, Museon, *Heksen en tovenaars*, 1 prent van Albrecht Dürer.

Gent, Museum Dr. Guislain, *De tentoongestelde mens. Andere culturen als amusement*, 9 objecten en 34 affiches van Stichting Circusarchief Jaap Best.

Haarlem, De Hallen Haarlem, *Meer dan mooi – Sublieme landschappen uit de Nederlandse romantiek* 1 tekening van Pieter Rudolph Kleijn, 4 tekeningen van Dirk Langendijk, 1 tekening van Barend Cornelis Koekkoek, 1 tekening van Cornelis Lieste.

Haarlem, Frans Hals Museum, *Reproductieprenten naar schilderijen uit de Gouden Eeuw*, 12 prenten door verschillende graveurs naar bekende werken uit de Gouden Eeuw.

Rotterdam, Nationaal Onderwijsmuseum, *Van aap tot mens*, 13 objecten waaronder stromatoliet en hadrosaurus.

Tilburg, Natuurmuseum Brabant, *Wat heet mooi*, replica Homo diluvii testis.

Utrecht, Centraal Museum, *Abraham Bloemaert – De aanbidding van de koningen*, 1 prent van Giovanni Girolamo Frezza.

Venlo, Limburgs Museum, *Goltzius & De Gheyn II*, 1 tekening van Hendrick Goltzius.

Buitenland

Kassel, Gemäldegalerie Alte Meister, *Philips Wouwerman* (1619-1668). *Von Pferden und anderen Leidenschaften* - *venue I*, 3 tekeningen van Philips Wouwerman.

Los Angeles, The J. Paul Getty Museum, *Drawings by Rembrandt and his pupils; telling the difference*, 1 tekening van Abraham Furnerius en 1 tekening van Rembrandt van Rijn.

Ottawa, National Gallery of Canada, *From Raphael to Carracci: The Art of Papal Rome*, 1 tekening toegeschreven aan Giovanni Baglione, 1 tekening van Cavaliere d'Arpino, 1 tekening van Hendrick Goltzius en 1 tekening van Cristofano Roncalli.

Washington, National Gallery of Art, Washington, *Royal Armor & Portraits from Imperial Spain*, 1 tekening van Giulio Romano.

Ingekomen kortlopende bruiklenen

De exotische mens. Andere culturen als amusement
Amsterdam, Historisch Museum, 1 schilderij van August Allebé.
Amsterdam, Stadsarchief, 13 prenten, strooi-biljetten, affiches en boekjes.
Antwerpen, de heer L. Coolen, 150 maskers.
Antwerpen, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, 9 foto's.
Berg en Dal, Afrika Museum, 6 Afrikaanse maskers van Romuald Hazoumé.
Brussel, Musée de la Médecine, 1 wassen buste.
Den Haag, Koninklijke Bibliotheek, 6 ingebonden jaargangen van *Zeitschrift fur Ethnologie*.
Frankfurt am Main, Historisches Museum Frankfurt, 4 litho's.
Groningen, Universiteitsmuseum, 6 objecten waaronder 4 schedels uit het Kabinet van Petrus Camper.
Leiden, Museum Boerhaave, 11 objecten waaronder portret *Kwasi en profil*.
Leiden, Museum Volkenkunde, 23 objecten waar-

onder koelkan, specerijen en diverse oliën.
New York, Jack Shainman Gallery, 4 foto's.
Rotterdam, Atlas van Stolk, 3 objecten waaronder kinderprenten.
Rotterdam, Belasting & Douanemuseum, 1 schilderij van Isaac Israëls.
Rotterdam, Nationaal Onderwijsmuseum, 10 objecten waaronder de brochure *De bosjesmannen of wilden van Afrika*.
Rotterdam, Wereldmuseum, 6 objecten waaronder 3 tekeningen van Rochussen.
Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, 20 objecten waaronder 11 bustes van Arsene Matton.

Noachs ark. Op weg naar Darwin
Amsterdam, Bijbels Museum, 1 miniatuur ark met dieren.
Amsterdam, Bijzondere Collecties UvA, 1 boek.
Deventer, Speelgoedmuseum, 3 speelgoedarken.
Den Haag, Museum Meermanno, 2 boeken.
Enkhuizen, Mevr. Van Zijverden-Poortman, 20 boeken.
Leiden, Naturalis, 2 objecten waaronder een krokodillenschedel.
Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 7 prenten.
Rotterdam, Manimal Works, 1 model van baby-mammoet.

Mauve
Amsterdam, Van Gogh Museum / Museum Mesdag, 7 tekeningen en 6 schilderijen.
Amsterdam, Kunsthandel Kupperman, 1 schilderij.
Amsterdam, Rijksmuseum, 6 schetsboeken, 8 schilderijen, 6 prenten en 5 tekeningen.
Amsterdam, Stichting Collectie P. en N. de Boer, 2 tekeningen.
Arnhem, Museum voor Moderne Kunst, 2 schilderijen.
Den Haag, Gemeentemuseum, 9 tekeningen en 1 prent.

Den Haag, Stichting Historische Verzamelingen van het Huis Oranje-Nassau, 1 tekening.
Den Haag, Kunsthandel R. Polak, 1 tekening.
Dordrecht, Dordrechts Museum, 4 schilderijen.
Ede, Simonis & Buunk Kunsthandel, 1 schilderij.
Enschede, Rijksmuseum Twente, 1 schilderij.
Groningen, Groninger Museum, 1 tekening.
Haarlem, Noord-Hollands Archief, 2 tekeningen.
Hellevoetsluis, de heer J.M. van Harten via Blanche Art Productions, 1 schilderij.
Otterlo, Kröller-Müller Museum, 4 tekeningen.
Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen, 2 schilderijen, 5 tekeningen en 1 prent.
Utrecht, Centraal Museum, 1 schilderij.
Diverse particuliere collecties, 24 schilderijen, 11 tekeningen, 2 prenten, 2 borden en 2 schetsboeken.

Beeldspraak. De Amsterdamsche Prentkring in getekende dialoog met Teylers Museum
14 tekeningen en 7 prenten van 21 particuliere bruikleengevers / leden van De Amsterdamsche Prentkring.

Langdurige bruiklenen aan derden

Amsterdam, Museum Het Rembrandthuis, 3 prenten: Rembrandt, *De vlucht naar Egypte*, Jan Lievens, *Kop van een oude man, kop van een oriëntaalse man*.

Den Bosch, Museum Slager, 1 schilderij: P. Slager, *Portret F. Slager*.
Haarlem, Hollandsche Maatschappij: 1 schilderij: Geraldine Jacoba van de Sande Bakhuyzen, *Rozen*.

Langdurige bruiklenen aan Teylers Museum

Staat der Nederlanden via Instituut Collectie Nederland, 1 tekening: Jacques de Gheyn II (1565-1629), *Studie van een boomstronk en plant op een muur*, 1585; 1 wandschildering: Lily van der Stokker, *Geluk*, 2006; 52 boeken, 6 penningen, 5 werken op papier en 23 parafernalia uit de nalatenschap van Boudewijn Büch.

Diverse particuliere verzamelingen, 5 schilderijen: Charles Howard Hodges, *Portret van Anthony Luden*; Jan Adam Kruseman, *Portret van Anna Catharina Luden-Duker*; *Portret van Jacob Hendrik Luden*; August Allebé, *Portret van Johannes Luden*, (met de op dit portret afgebeelde wandelstok); Jacob Buys (toegeschreven), *Groepsportret van de familie Heshuizen*; 1 tekening: Lukas Kilian, *Cecilia aan het orgel*.

De Stichting Reinhold De Wilde droeg in 2009 aan Teylers Museum 26 prenten en tekeningen over: Nono Reinhold (1929), *Zonder titel* (6 stuks), 1958; *Les toits* (5 stuks), 1953; *Les algues*, 1953; *L'Arbre*, 1953; *Les aloës* (3 stuks), 1954; *La ville*, 1954; *Composition*, 1954; *Petite composition* 4, 1954; *Florence, Fiesole*, 1955; *Les Alpines*, 1955; *City*, 1964; *Zonder titel*, 1956; *Doug Wheeler* (1939), *Zonder titel*, 1959; Antonio Saura (1930-1998), *Zonder titel*, 1974; Marien Schouten (1956), *Zonder titel*, 1992. De eerder in langdurig bruikleen gegeven werken van deze stichting staan vermeld in voorgaande jaarverslagen.

Stichting Roodenburg van Looy, circa 1.400 munten uit de nalatenschap van de heer Roodenburg.

J. Slikker, Voltana Wimshurst elektriseermachine.

Mevr. B.C.C. van Stolk-Tyacke, 18 historische goocheltoestellen.

Universiteit Leiden / Geldmuseum, 83 munten en 144 penningen.

Vereeniging Haarlem, 1 gouden penning van Elias Voet jr.

Vrouwe en Antonie Gasthuis, Haarlem, 1 schilderij: Wybrand Hendriks, *Groepsportret van Regenten van het Vrouwe en Antonie Gasthuis*.

Bijlage 5 Externe activiteiten en publicaties van medewerkers

F.M. Budding

- lid werkgroep PR/marketing Haarlemse culturele instellingen
- juryvoorzitter BAS Grafiekprijs 2009.

T. van Druten

- bestuurslid Stichting Tubelight
- juryvoorzitter Allianz Grafiekprijs 2009
- lezing *Goed of fout. De fusiestrijd van twee ontwerpverenigingen na de Tweede Wereldoorlog*, Grade, netwerk voor designhistorici, Teylers Museum, Haarlem, 20 juni
- lezing *Visualizing the artists' studio in the 19th century Holland*, symposium *The artists' studio*, Compton Verney (UK), 2 november.

R. van Gulik

- voorzitter van de commissie PR en Communicatie van Restauratoren Nederland
- lid stuurgroep Nationale Projectgroep Collectie Hulpverlening
- coördinator Veiligheidsnetwerk Haarlem
- workshopleider Collectie Hulpverlening, symposium *Voorzorg en Veiligheid*, 24 maart
- presentatie *Rommelen in de kaartenbak*, discussie-

avond 'Het rendement van restauratierapportage', 10 juni

- organisatie workshopdag *Oefening redt kunst*, Nationale Projectgroep Collectie Noodplan, Centraal Museum Utrecht, 14 december

M. van Hoorn

- Dutch Representative van de Scientific Instrument Society
- lid Adlib gebruikersgroep
- lezing *T.C. Winkler als Darwin-vertaler*, congres van de European Botanical and Horticultural Libraries Group (EBHL), Praag, 22 april 2009
- lezing *Modern museaal gebruik van het oude boek*, afscheidssymposium van Abraham Rosenberg, Amsterdam, 12 mei 2009.

F. E. Kroon

- vertegenwoordiger Teylers Museum in de Vereniging van Science Centra (VSC)
- lid Werkgroep Educatief Beleid van de VSC
- lid ENNE (Educatie Netwerk Noord-Hollandse Erfgoedinstellingen, v.a. 1 mei 2007)
- lid Erfgoededucatie Haarlemse instellingen.

J. Pelsdonk

- onderzoeker en beheerder collectiebestanden en muntvondsten Geldmuseum
- keurmeester Edelmetaal Waarborg Nederland (Joure)
- secretaris Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde
- secretaris Stichting Nederlandse Penning-kabinetten
- redactielid *De Beeldenaar*
- lezing *The rediscovery of the oldest private medal collection of The Netherlands*, congres van de Internationale Numismatische Commissie, Glasgow 31 augustus t/m 4 september.

M. Plomp

- lid keuringscommissie *Tekeningendagen*, georganiseerd door Origine, Haarlem
- lid Editorial Advisory Board Master Drawings
- lezing *Anton Mauve in Haarlem*, afscheidssymposium Emke Raassen-Kruimel, Singer Museum Laren, 18 september
- lezing *Beeldspraak*, Sociëteit De Witte, Den Haag, 12 mei.

M. Scharloo

- voorzitter Commissie Musea Raad voor Cultuur
- lid Commissie bijzondere muntuitgaven van het Ministerie van Financiën
- lid bestuur Stichting Museum Enschedé
- lid Toetsingscommissie Fonds Ondersteuning Science Centra (FOSC)
- lid Raad van Toezicht Stichting City Marketing Haarlem
- lid editorial board The Medal
- penningmeester ArtTable Nederland
- lezing *Goltzius* (verhaal op zaal), Frans Hals Museum, Haarlem, 18 januari.

H. Voogd

- lid Centrum Management Groep Haarlem
- lid Raad van Toezicht Het Patronaat, Haarlem.

Publicaties

T. van Druten

- 'Mauves karikaturen', in: S. de Bodt en M. Plomp (red.), *Anton Mauve*(1838-1888), Bussum, 2009, pp. 115-116
- *Beeldspraak. De Amsterdamsche Prentkring in getekende dialoog met Teylers Museum*, Haarlem (Teylers Museum), 2009 (deel catalogus).

G.J. Janse

- 'Uit nieuwsgierigheid en ter onderricht', in: M. Scharloo (red.), *Teylers Museum. Een reis door de tijd*, Haarlem, 2009, pp. 11-29.

J. Pelsdonk

- 'In bits & bytes. De numismatische collectie van Teylers Museum', in: *De Beeldenaar* 3 (2009), pp. 120
- 'Help, het geld is op! Tentoonstelling over bij-zonder geld uit de Tachtigjarige Oorlog', in: *De Beeldenaar* 3 (2009), pp. 136.

M. Plomp

- Boekbespreking van J. Turner, 'Dutch Drawings in the Piermont Morgan Library: Seventeenth to Nineteenth Centuries', in: *Master Drawings* 47, 2009, pp. 96-100
- *Anton Mauve* (1838-1888), 2009 (red. S. de Bodt en M. Plomp)
- *Beeldspraak. De Amsterdamsche Prentkring in getekende dialoog met Teylers Museum*, Haarlem (Teylers Museum), 2009 (introductie en deel catalogus).

M. Scharloo

- *Teylers Museum. Een reis door de tijd*, Haarlem, Teylers Museum, 2009 (red.)
- 'Medals. Belgium, The Netherlands and Luxembourg, in: Michel Amandry, Donal Bateson e.a. (ed), *A Survey of Numismatic Research 2002-2007*, Glasgow, 2009, pp. 608-619.

B.C. Sliggers

- *De exotische mens. Andere culturen als amusement*, Haarlem/Gent (Teylers Museum & Museum Dr. Guislain), Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2009 (red. B. Sliggers en P. Allegaert)
- *De Zondvloedmens. Van catastrofe naar evolutie*, Nieuw Amsterdam, Amsterdam, 2009.

Bijlage 6

Bestuur en personeel

Bestuur en directie
Mevr. drs. M. Scharloo, directeur bestuurder

Staf
Mevr. drs. M.Th. Naber, hoofd Publiekszaken
Dr. M.C. Plomp, hoofdconservator
Kunstverzamelingen
Mr. H.J. Voogd, hoofd Bedrijfsvoering

Publiekszaken
Mevr. F.M. Budding, MA, medewerker
Communicatie & Marketing
Mevr. G.F. Doorlag, medewerker Publiekszaken
Mevr. T.C. Groesbeek, medewerker
Publiekszaken (vanaf 21 september)
Mevr. drs. F.E. Kroon, medewerker Educatie
A.E. Pelt, medewerker Tentoonstellingen
Mevr. drs. M. Woldring, interim hoofd
Publiekszaken (van 1 maart t/m 31 juli)

Kabinetten en Restauratieatelier
J. Borkent, medewerker Bibliotheek
T. van Druten, MA, conservator tentoonstellin-
gen Kunstverzamelingen
E. Fens, medewerker papierrestauratieatelier
Kunstverzamelingen
Mevr. R.E. van Gulik, hoofd papierrestauratie-
atelier Kunstverzamelingen
Drs. M.A.M. van Hoorn, conservator Fysisch
Kabinet/Bibliothecaris
G.J. Janse, MA, projectleider Teylers Universum
(vanaf 12 januari)
Mevr. N.E. Kersten-Pampiglione, papierrestaura-
tor Kunstverzamelingen
Mevr. C.S. Langedijk, medewerker collectie
Kunstverzamelingen
C. van Nieuwenhuizen, medewerker Bibliotheek
Drs. A.D. Peeters, medewerker Paleontologisch-

Mineralogisch Kabinet
Drs. J.E.L. Pelsdonk, conservator Numismatisch
Kabinet
B.C. Sliggers, conservator Paleontologisch-
Mineralogisch Kabinet
Dr. J. de Vos, ‘scientific associate’
Paleontologisch-Mineralogisch Kabinet
A. Vries, papierrestaurator Kunstverzamelingen

Bedrijfsvoering
J. Blijleven, medewerker Digitalisering
Mevr. drs. R.E. Compagner, Directiesecretaresse
Mevr. A.A.C.W. van Kesteren, hoofd
Administratie
Mevr. G.W.S. de Koning-Pater, winkelmanager
Drs. W. Meyboom, systeembeheerder
Mevr. A. Planting-Haringsma, medewerker
Huishoudelijke Dienst
P.J. Rietveld, medewerker Secretariaat
N.H. Vennik, medewerker Technische Dienst
Mevr. H.E. Werner, MA, Office Manager (vanaf
15 juli)
M. Zegel, Fotograaf
R. van Zutphen, hoofd Gebouwen en Installaties
(freelance)
L.B. Zuurendonk, medewerker Technische Dienst

Beveiliging en Facilitaire zaken
R. Beyl
W. de Jong
Mevr. C.M.S. van de Kamp
E.N. van Katswaarde
L.J. Komduur (vanaf 1 maart)
Mevr. M.A.E. Lips
F.M. Loerakker
R. Moore, hoofd Beveiliging
J.J. van het Nederend (t/m 1 juni)
F.C.I. Rijkes
Mevr. T. van Rijn
Mevr. V.E.M. Schoots
Mevr. D. Smakman
J.C.F. Veldkamp

Mevr. M. Wentink
Mevr. C. Wilderom-Huizer
R. van der Woerd

Rondleiders en museumdocenten
Mevr. K. ter Beek
P. Broekens
B.C. Caron
H. Doeleman
E. van Duin
P. van Graafeiland
Drs. P. Graaff
B. Haalboom
Mevr. L. Hemelaar-van der Boom
Mevr. B. van Heurn
Mevr. E. Hoekstra
Mevr. L. ’t Hooft-van der Linden
Mevr. A. Hoogland-Snackers
Mevr. A. Kodde-van Marle
K. van der Lee
Mevr. drs. D.B. Lentz
L. Liebrand
R. Middelburg
Mevr. A.M.E. Nibbering, docent Kunst &
Vliegwerk
Mevr. A. Schreuder
T. Tames
K. van der Vaart
Ir. B. Vernooij
Mevr. drs. A. Wilhelmus-Koning
J. Zonneveld

Vrienden van Teylers Museum
Mevr. A.S.M. Fesevur, Administratie

Oproepkrachten
Mevr. M.F. van den Berg, Digitalisering
(vanaf 1 juni)
Mevr. J.F. van Bezu, papierrestauratieatelier
Kunstverzamelingen (vanaf 20 oktober)
Mevr. M.W. Brüggemann, Lab-begeleider
Mevr. J.E. Geelen, Lab-begeleider (vanaf

1 augustus)
Mevr. M.R.D. Groenemeijer, Lab-begeleider
Mevr. C. Groothuis, Publiekszaken
I. Koorn, Lab-begeleider (vanaf 1 augustus)
Mevr. C.S. Korver, Lab-begeleider
S.F. van Kuik, Lab-begeleider (vanaf 1 augustus)
Mevr. M.E. Lamers, Lab-begeleider
Mevr. M.C. Mol, Digitalisering (vanaf 1 juni)
Mevr. J.J. Scholten, Lab-begeleider
Mevr. M.J. Stevens, Lab-begeleider
Mevr. L.C. Wille, Lab-begeleider (vanaf
20 oktober)
Mevr. S.C. Ijsbrandy, Lab-begeleider
(vanaf 20 oktober)
Mevr. A. Zeijlemaker, papierrestauratieatelier
Kunstverzamelingen (vanaf 20 oktober)

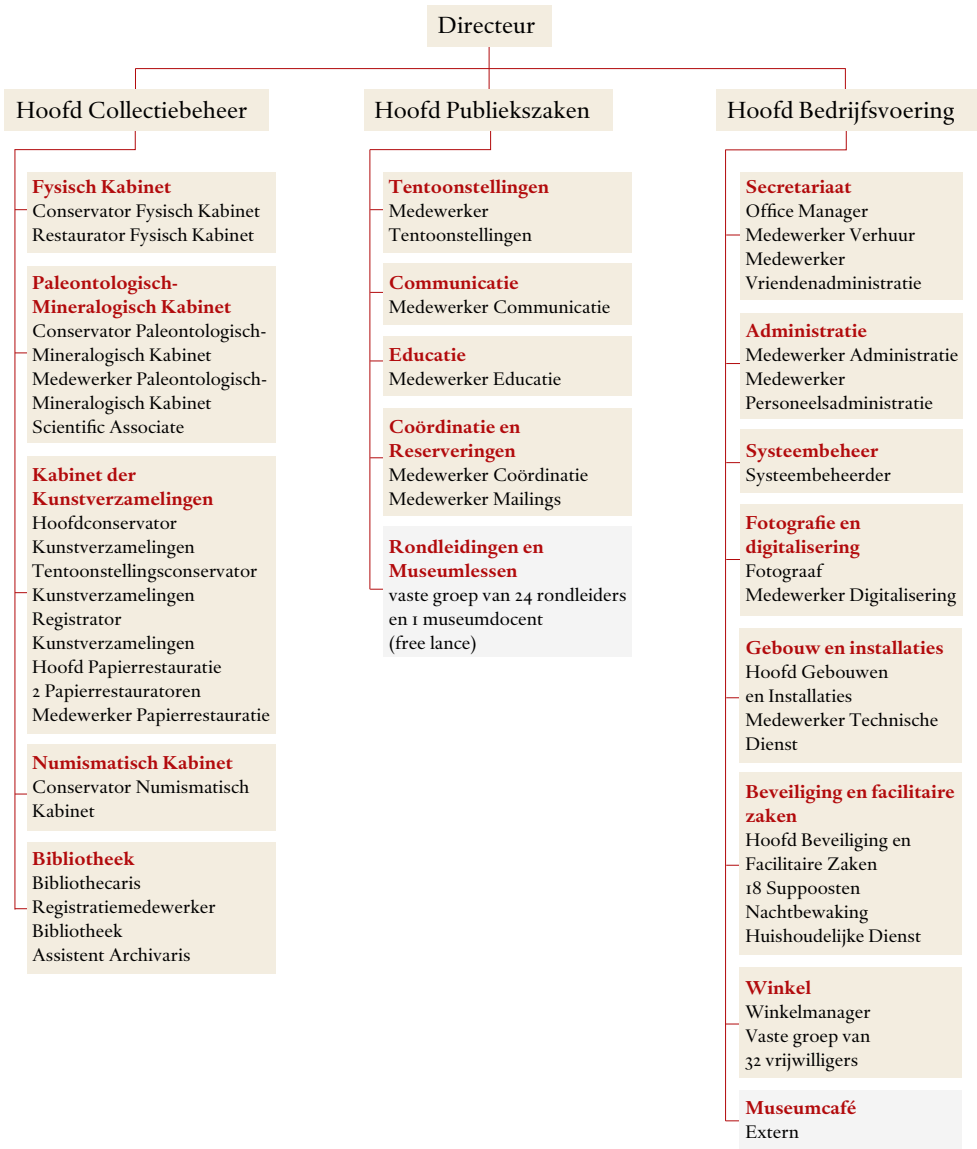
Vrijwilligers
Mevr. L. Ammerlaan, Winkel
Mevr. A. Anspach, Winkel
Mevr. drs. C.A. Arnold, Papierrestauratieatelier
Kunstverzamelingen en Archief
Mevr. P.M. van Bladeren-Viëtor, Archief
(vanaf 15 januari)
Mevr. E. Blom, Winkel
Mevr. I. de Boer-Kleinman, Publiekszaken,
Kunst & Vliegwerk
Mevr. J. Bremmers, Winkel
P. Broekman, Winkel
M. Bueno de Mesquita, Winkel
C.W. Coccoris, Publiekszaken
Mevr. M. Drost-Driessen, Winkel
Mevr. H.M. Dutilh-von Schmidt Seidlitz, Winkel
Mevr. H. van Eeden, Winkel
Mevr. J. ten Elze, Winkel
Mevr. J. Emerson, Winkel
Mevr. M. Faber, Winkel
H. Franse, Bibliotheek en Winkel
Mevr. L. Gebing, Winkel
Mevr. C. Geukers, Winkel
Mevr. M. van Goor, Winkel
Mevr. A. Groen, Winkel

W. Groeneveld, Papierrestauratieatelier
Kunstverzamelingen
J. Hendriks, Fysisch Kabinet
Mevr. C. Kardol, Winkel
Mevr. J. van Keulen, Winkel
Mevr. B. van der Klooster, Winkel
W. Koops, Publiekszaken
I.J.F. Kroon van Diest, Publiekszaken,
Kunst & Vliegwerk
Mevr. H. Krijnen, Publiekszaken,
Kunst & Vliegwerk
Mevr. E. Kuiper, Winkel
Mevr. C. Kwand, Winkel
P. Loomans, Winkel
Mevr. H.M. de Lugt, Winkel
Mevr. O. Magis, Winkel
Mevr. D. Mol-Blinxma, Winkel
Mevr. G. Negenborn, Publiekszaken,
Kunst & Vliegwerk
Mevr. A.A.P. Poutsma, bibliotheek
Kunstverzamelingen en Publiekszaken
Mevr. D.F.E. Rijkes-Van Selm, Winkel
H. Scheffer, Publiekszaken
Mevr. C. Schoonhoven-Eschbach, bibliotheek
Kunstverzamelingen
Mevr. L. Schornagel, Winkel
Mevr. L. Schumm-Tensen, Winkel
Mevr. E. Schütt, Winkel
Mevr. M. Sieswerda, bibliotheek
Kunstverzamelingen (t/m 28 februari)
Mevr. J. Stemp, Winkel
J.C. van Veen, Paleontologisch Mineralogisch
Kabinet (t/m 1 februari)
T. Voet, Winkel (vanaf 1 juni)
Mevr. L. Willems, Publiekszaken

Stagiairs

J. Aldifai, Beveiliging (t/m 27 april)
Mevr. J. Blackburn, papierrestauratieatelier
Kunstverzamelingen (vanaf 3 augustus
t/m 18 september)
Mevr. I. Demir, Beveiliging (vanaf 17 augustus)
W. Medenblik, Beveiliging (t/m 27 april)
Mevr. W. Rodenhuis, Kunstverzamelingen
(t/m 30 januari)
Mevr. I. Smit, Publiekszaken (t/m 30 januari)
Mevr. S. Tanggo, Beveiliging (vanaf 11 mei
t/m 18 december)

Bijlage 7
Organogram van
Teylers Museum 2009

Colofon

Samenstelling en redactie
Froukje Budding, Teylers Museum

Ontwerp
Studio Berry Slok, Amsterdam

Fotografie
Kees Hageman, Martijn Zegel

Overige foto's
Erik Fens, Joost Ides, Jacqueline Knippers,
Raymon Moore, Thamara van Rijn,
Pim Rusch Fotografie, Inge Stolvijk,
United Photos

Druk
StyleMathôt, Haarlem

Deze publicatie kwam mede tot stand
dankzij drukkerij StyleMathôt.

Van werken van beeldende kunstenaars
aangesloten bij een CISAC-organisatie,
zijn de publicatierechten geregeld met
Beeldrecht te Amsterdam,
© 2010 c/o Beeldrecht, Amsterdam.

© copyright 2010 Teylers Museum, Haarlem

